

KONJUNKTURRAPPORT

30 oktober 2012

”Globala värdekedjor och tjänsteinnehåll
driver svensk tillväxt och konkurrenskraft”

Almega är de svenska tjänsteföretagarnas arbetsgivar- och intresseorganisation. Almega har cirka 10 000 medlemsföretag i sju förbund, som tillsammans representerar ett 60-tal branscher inom tjänstesektorn. Medlemsföretagen har sammanlagt cirka 500 000 anställda. Förbunden arbetar med de frågor som rör respektive bransch. Arbetsgivarförbunden bildar tillsammans Almega och ingår i Svenskt Näringsliv.

- Almega Samhallförbundet
- Almega Tjänsteförbunden
- Almega Tjänsteföretagen
- Bemanningsföretagen
- IT&Telekomföretagen inom Almega
- Medieföretagen
- Vårdföretagarna

Almegas konjunkturprognos sammanfattar konjunkturläget och utsikterna för de närmaste två åren i svensk ekonomi. Rapporten innehåller en prognos för Sveriges produktion (BNP) och arbetsmarknad, med särskilt fokus på tjänstesektorns inverkan på ekonomin.

Rapporten ges ut två gånger per år, vår och höst, sedan oktober 2008.

För ytterligare upplysningar om Almegas konjunkturutsikter, kontakta:

Lena Hagman
chefekonom Almega
tel. 08-762 69 61, 0761-08 52 51 lenna.hagman@almega.se

Linnea Kvist
branschanalytiker Almega
tel. 08-762 66 21, 070-590 34 45 linnea.kvist@almega.se

Innehåll

1	Summering.....	4
2	Internationell bakgrund	6
2.1	Fortsatt trög återhämtning i USA:s ekonomi.....	11
2.2	Kinas tillväxtmotor drar ned på takten	11
3	Konjunkturutsikter för svensk ekonomi.....	14
3.1	Dämpad tillväxt i tjänstesektorn	15
3.2	Hushållen håller i pengarna	17
3.3	Näringslivet håller igen på investeringar	17
3.4	Fortsatt svag exportutveckling.....	19
3.5	Tjänsteinnehållet i exporten allt viktigare	22
3.6	Svag krona – allt mindre effekt på Sveriges marknadsandelar.....	24
3.7	Tjänsteexporten ökar	26
3.8	Exceptionellt läge – Stark krona, svag konjunktur	27
3.9	Fördjupning: Ökad andel import i svensk produktion.....	29
3.10	Ökad arbetslöshet och svag produktivitetsökning	34

Tabeller

Tabell 1 Almegas konjunkturprognos, oktober 2012, nyckeltal

Sid. 5

Tabell 2 Internationella förutsättningar

Sid. 10

Tabell 3 Produktionstillväxt i tjänstesektorn, procentuell förändring

Sid. 16

Tabell 4 Fasta bruttoinvesteringar i Sverige

Sid. 18

Tabell 5 Importinnehållet i några tjänstebranscher i Sverige år 2008

Sid. 32

Tabell 6 Importinnehållet i svensk produktion

Sid. 33

Tabell 7 Antal sysselsatta i olika sektorer i svensk ekonomi, tusental

Sid. 34

Tabell 8 Produktivitetstillväxten i svensk ekonomi, procentuell förändring

Sid. 37

1 Summering

Almega har höjt prognosen för Sveriges BNP-tillväxt i år, men sänkt prognosen för nästa år. Sveriges BNP bedöms öka med 0,8 procent (1,2 procent rensat för kalendereffekter), och med 1,2 procent 2013. Först 2014 beräknas tillväxten bli något starkare, kring 2 procent, under förutsättning att återhämtningen på viktiga exportmarknader för Sverige verkligen kommer att inledas under 2013. Bakom dessa justeringar ligger en starkare utveckling än väntat under första halvåret 2012, men svagare utsikter för resten av året och 2013. Återhämtningen på arbetsmarknaden väntas gå historiskt långsamt, vilket, förutom den tröga återhämtningen i omvärlden, även beror på fortsatt svaga investeringar i Sverige, ökade matchningsproblem på arbetsmarknaden och svag produktivitetstillväxt.

Almega räknar med att produktionen i den privata tjänstesektorn i år kommer att landa på en ökning med 1,7 procent, vilket innebär en mycket svag produktionstillväxt under andra halvåret. Nästa år bedöms tillväxten ligga kvar på en dämpad takt kring 1,5 procent, då hushållens konsumtion samt näringslivets investeringar hålls tillbaka av fortsatt osäkerhet kring utvecklingen i omvärlden. Samtidigt väntas en fortsatt svag utveckling för Sveriges export, då efterfrågan på flertalet av Sveriges största exportmarknader förblir låg under 2013. Prognosen förutsätter fortsatta stimulansåtgärder från centralbanker och räddningsaktioner för de mest skuldsatta länderna i euroområdet, vilket antas leda till en stabilisering och vändning för konjunkturen under nästa år, även om återhämtningen väntas gå långsamt.

Almegas prognos för exporten visar en så gott som oförändrad nivå i år jämfört med förra året och en svag återhämtning från och med nästa år. Sveriges export har ökat långsammare än tillväxten på Sveriges exportmarknader under det senaste decenniet, vilket även bedöms bli fallet i år och under de närmaste åren. I ett särskilt avsnitt analyseras vad som kan förklara den kronförstärkning som inträffat under 2012 och vilka konsekvenser kronans värde har för exportens utveckling och Sveriges exportmarknadsandelar. Almegas analys visar att Sverige trendmässigt tappat marknadsandelar det senaste decenniet – trots att Sveriges exportpris har fallit i relation till konkurrentländernas. Almega konstaterar att andra faktorer än relativpriset har fått ökad betydelse för exportföretagens konkurrenskraft, såsom ett ökat import- och tjänsteinnehåll i exportprodukterna. Almega visar också att importinnehållet skiljer sig betydligt mellan olika branscher, som därmed påverkas i olika grad av en kronförstärkning.

I en fördjupning beskrivs trenden mot att produktionen i exportföretag i Sverige i allt högre grad bygger på ”globala värdekedjor” av insatsvaror och tjänster, som höjer förädlingsvärdet i de svenska produktionsenheterna. Denna utveckling skapar jobb inom främst kunskapsintensiva tjänstebranscher i Sverige, som levererar högkvalificerade tjänster som insats i exportföretagens produktion.

Vidare förutspår Almega att produktivitetstillväxten inom tjänstesektorn och näringslivet totalt hamnar på en lägre nivå under de närmaste åren än den relativt höga

takt Sverige hade under en längre period innan finanskrisen. Historiskt svaga industriinvesteringar under flera år innan finanskrisen och det kraftiga raset för investeringarna inom samtliga sektorer under krisen, väcker frågan om när Sverige ska lyckas återhämta samt förnya den produktionskapacitet som behövs för att kunna höja landets potentiella tillväxt, det vill säga den nivå på produktionen som skulle kunna uppnås om vi hade fullt resursutnyttjande med befintliga produktionsfaktorer.

Almega har under de senaste åren varnat för att Sveriges försämrade produktivitet utveckling och en lägre potentiell tillväxt än tidigare inte enbart berott på finanskrisen. Orsaken har även varit för låga investeringar under en längre period, inte minst i forskning och utveckling och annan kunskapsintensiv tjänsteproduktion samt alltför begränsade åtgärder för att öka tillgången på högkvalificerad arbetskraft. Den varningen är fortfarande lika aktuell och tål att upprepas.

Tabell 1: Almegas konjunkturprognos, oktober 2012, nyckeltal

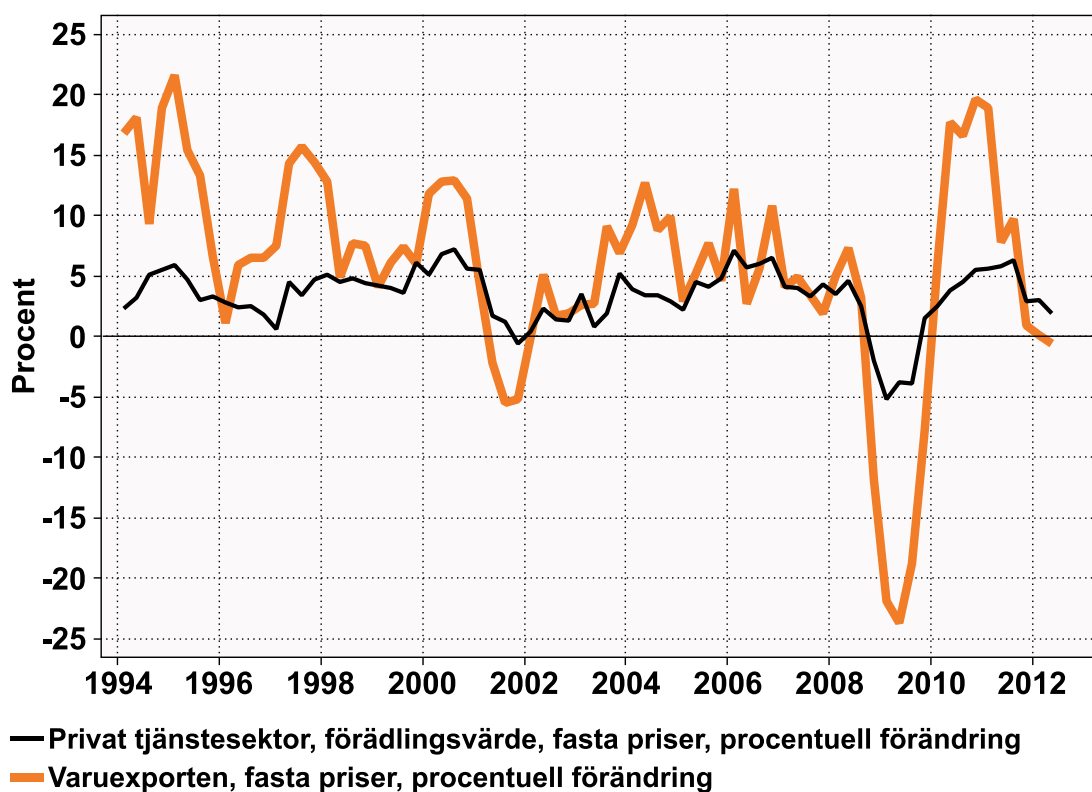
	Nivå Mdr kr 2011	Procentuell förändring					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	1672,9	-0,3	4,0	2,1	1,3	1,8	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	926,0	2,2	2,1	1,7	0,8	0,7	0,7
Statliga	248,8	2,2	5,4	1,7	2,0	-0,2	0,2
Kommunala	677,3	2,1	0,9	1,8	0,3	1,0	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	646,0	-15,5	7,2	6,7	3,1	2,2	3,2
Lagerinvesteringar, (bidrag till BNP-tillväxten)	40,3	-1,6	2,2	0,4	-0,7	-0,1	0,0
Export	1748,8	-13,8	11,4	7,1	-0,1	2,0	3,8
Export av varor	1226,6	-18,4	15,0	8,9	-0,8	1,5	4,5
Export av tjänster	522,3	-2,8	3,9	2,8	1,7	3,0	2,3
Import	1531,5	-14,3	12,0	6,3	-0,4	2,6	4,6
Import av varor	1135,5	-16,6	16,5	7,5	-1,7	2,5	5,1
Import av tjänster	396,0	-7,8	1,2	3,1	3,5	2,7	3,3
BNP	3502,5	-5,0	6,6	3,9	0,8	1,2	1,9
BNP kalenderkorregerat		-5,1	5,9	4,0	1,2	1,2	2,1
Nyckeltal och antaganden:							
Nettoexporten, bidrag till BNP-tillväxten		-0,6	0,4	0,7	0,1	-0,1	-0,1
Sveriges exportmarknadstillväxt		-12,7	12,1	6,3	2,6	4,1	6,1
Öppen arbetslöshet, (procent av arbetskraften)		8,3	8,4	7,5	7,7	8,1	7,8
Sysselsättning, (nationalräkenskaperna), förändring i procent		-2,4	1,2	2,2	0,2	-0,3	0,4
Produktionstillväxt i privat tjänstesektor, (förädlingsvärdet, fasta priser, kalenderkorregerat)		-2,8	4,0	5,2	1,7	1,5	2,3
Produktionstillväxt i gruv- och tillverkningsindustrin (förädlingsvärde, fasta priser, kalenderkorregerat)		-20,7	27,2	7,0	-2,6	2,5	3,2
KPI, årsgenomsnitt		-0,5	1,2	3,0	1,1	0,7	1,2
KPIF, årsgenomsnitt		1,7	2,0	1,4	1,1	1,2	1,0
Hushållens sparkvot inkl. sparande i avtalspensioner och PPM		11,0	8,3	10,0	10,4	10,6	10,1
Real disponibel inkomst, förändring		2,0	1,6	3,5	1,9	2,0	2,0
Reporäntan, december		0,25	1,25	1,75	1,00	1,00	1,50

Källa: SCB, Oxford Economics, Almega.

2 Internationell bakgrund

En fortsatt osäkerhet kring Greklands och andra euroländers skuldsanering har i år fortsatt att prägla konsumtions- och investeringsklimatet i många länder. Även svensk ekonomi har drabbats av en allt svagare efterfrågan från Sveriges största exportmarknader, se tabell 2 på sidan 10.

Diagram 1: Sveriges varuexport och tjänsteproduktion i näringslivet, fasta priser, procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år

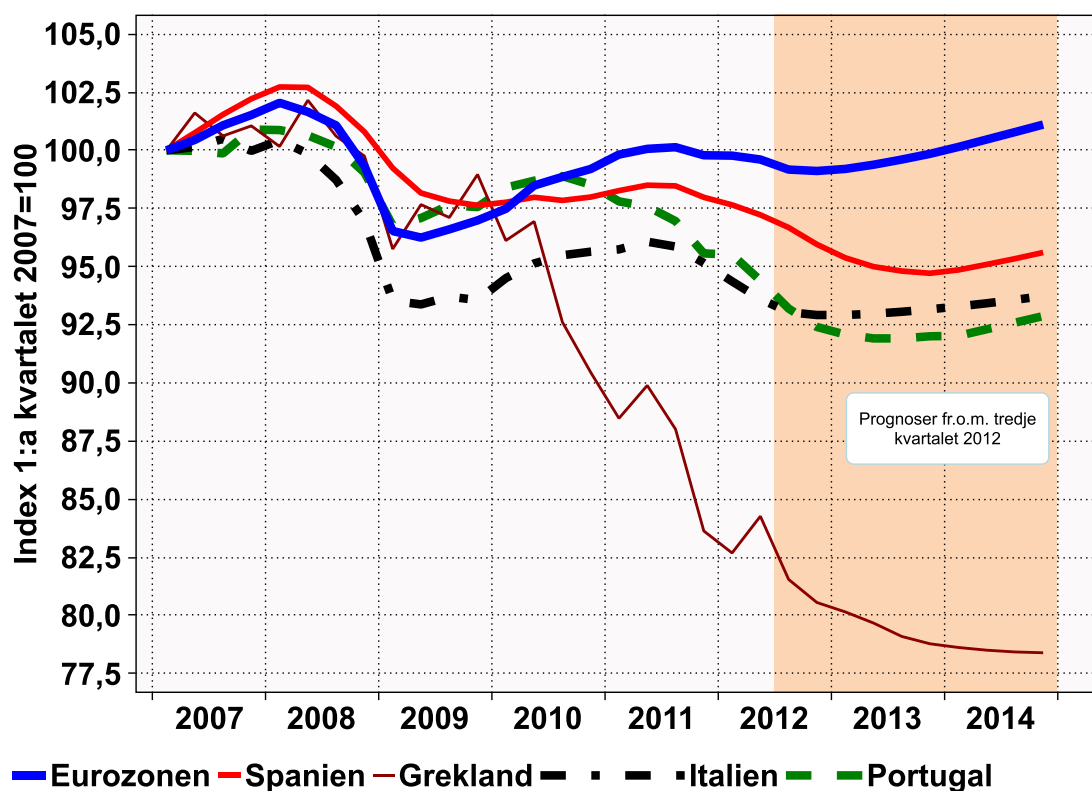
Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Macrobond.

Medan Sveriges export bromsade in redan under förra året och industriproduktionen började falla, höll sig produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn uppe längre än väntat, även i början av 2012. Tjänstesektorns motståndskraft avtog emellertid under andra kvartalet i år, och Almega förutspår en mycket svag tillväxt i tjänstesektorn under resten av året. Tjänstesektorn är alltså inte immun mot utvecklingen i omvärlden eftersom delar av den är nära integrerad med exportindustrin. Omkring en fjärdedel av sysselsättningen inom företagstjänster av olika slag utgörs av arbetskraft som levererar tjänster till exportindustrin, vars efterfrågan på tjänster normalt dämpas av vikande konjunktur. Dessutom bidrar osäkerheten kring skuldkrisen i euroområdet, och i vilken mån svensk ekonomi drabbas, med bland annat nu stigande arbetslöshet, till att både

hushåll och företag blir mer försiktiga i sina investerings- och konsumtionsbeslut. Detta drabbar också efterfrågan på tjänster.

År 2012 har i hög grad präglats av oron kring främst Greklands skuldsanering och osäkerheten kring om landets nya koalitionsregering ska kunna uppfylla de krav som ställs på landets budgetsanering från den så kallade trojkan – EU-kommissionen, Europeiska centralbanken (ECB) och Internationella valutafonden (IMF). Grekland måste uppfylla kraven för att få ytterligare lån ur krisfonden ESM¹. Om Grekland inte lyckas följa kraven kvarstår risken att landet tvingas lämna eurosamarbetet.

Diagram 2: BNP-nivån i eurozonen totalt samt i PIGS-länderna², index, fasta priser, säsongrensat

Källa: Nationalräkenskaper, Oxford Economics.

En försvårande faktor är att krisländernas totala produktionsnivå under de närmaste åren väntas ligga kvar under nivåerna innan finanskrisen bröt ut år 2008, och för Grekland väntas BNP fortsätta att falla. Därmed försvåras arbetet med att generera inkomster för att förbättra ländernas offentliga finanser. PIGS-ländernas svaga utveckling drar ned

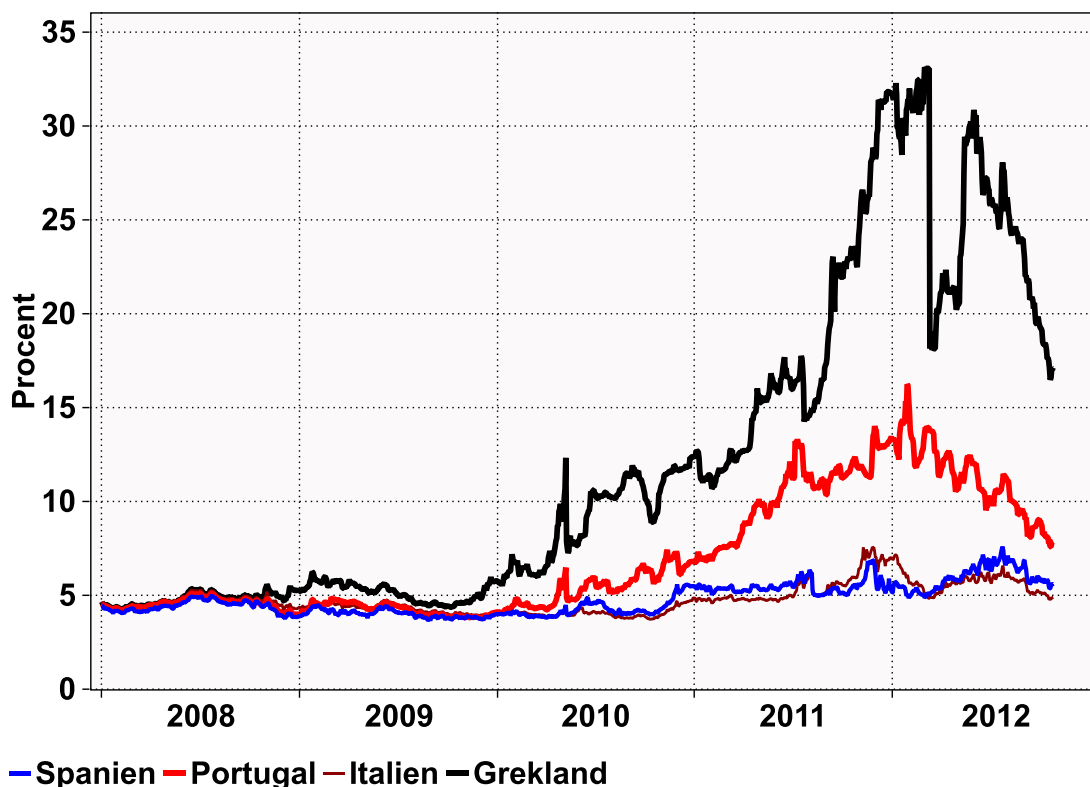
¹Krisfonden European Stability Mechanism, är en permanent fortsättning på den tidigare preliminära European Financial Stability Facility (EFSF), som skapades av euroområdet medlemsländer våren 2010, med en utlåningskapacitet på totalt 440 miljarder euro.

²PIGS står här för Portugal, Italien, Grekland och Spanien.

tillväxten för hela euroområdet, som bedöms visa nolltillväxt nästa år och en svag uppgång med cirka 1 procent år 2014, se tabell 2.

Oron kring krisländerna i Sydeuropa med stora budgetunderskott och statsskulder har lugnats något sedan i somras, vilket avspeglas i lägre räntor på deras långa statsobligationer, se diagram 3. Greklands långränta är ändå fortfarande alldeles för hög för att landet ska klara av lån med avbetalningar på sådana räntenivåer, varför fortsatta nödlån från ESM är nödvändiga. Hur som helst har förtroendet för att övriga PIGS-länder ska klara sin budgetsanering ökat, särskilt efter att den europeiska centralbanken, ECB, i september annonserade att den är beredd att köpa obegränsat med statsobligationer från krisländerna om det skulle behövas, under förutsättning att länderna går med på att uppfylla krav för att få ned sina budgetunderskott.

Diagram 3: Räntan på PIGS-ländernas 10-åriga statsobligationer

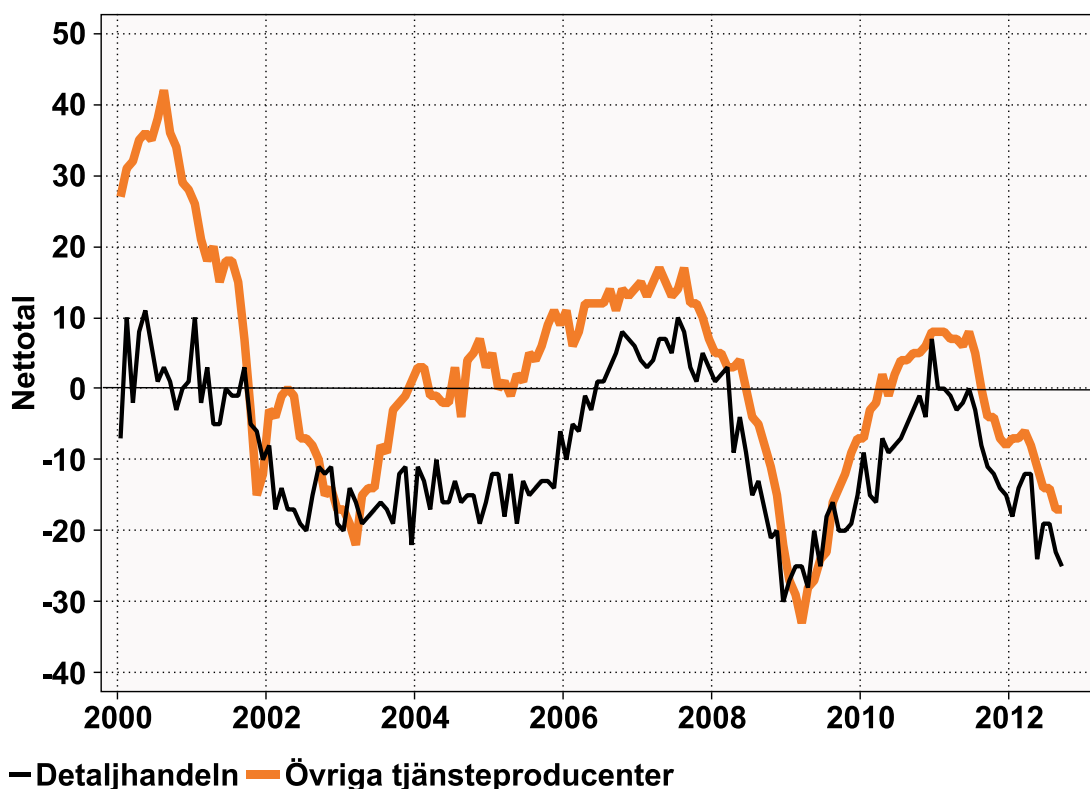
Källa: Macrobond.

Förtroendet för hanteringen av statsskuldskriserna ser ut att ha ökat, men processen har tagit längre tid än väntat. Samtidigt kvarstår ändå osäkerhet om krisländerna kommer att lyckas med budgetsaneringen. De flesta prognosinstitut räknade i våras med en gradvis konjunkturförbättring från och med tredje kvartalet i år, men den har nu skjutits framåt till någon gång under nästa år. Indikatorer för den ekonomiska utvecklingen under andra

halvåret i år pekar mot ytterligare försvagning av konjunkturen och prognoserna för flertalet länder har reviderats ned. Efterfrågan på merparten av Sveriges viktigaste exportmarknader bedöms bli betydligt svagare i år och nästa år än vad de flesta räknade med i våras.

Liksom i Sverige påverkas tjänstesektorn inom euroområdet av den allmänt svagare konjunkturen i samband med skuldkrisen. Tjänsteföretagens uppfattning om nuläget för deras verksamhet i euroländerna återhämtade sig gradvis under de senaste två åren, men mot slutet av förra året skedde åter en försämring av konjunkturen. Då började en övervägande andel av tjänsteföretagen se negativt på läget, se diagram 4. I år har andelen pessimister bland tjänsteföretagen i euroområdet blivit ännu större, både inom detaljhandeln och inom övrig tjänstesektor.

Diagram 4: Tjänsteföretagen inom euroområdet och deras uppfattning om nuläget för verksamheten, netttotal³

Källa: OECD (Main Economic Indicators), Macrobond.

Almeegas prognoser utgår från Oxford Economics prognoser från september, se tabell 2. Almega utgår, liksom tidigare, från en "ordnad" skuldsanering för Grekland och övriga

³ Netttotalen i diagram 4 visar den procentuella andelen av företagen som svarat att nuläget för verksamheten förbättrats minus andelen som svarat att det försämrats. Ett negativt netttotal betyder alltså att en större andel av företagen rapporterat en negativ utveckling. Uppgifterna är hämtade från OECD:s konjunkturenkät till företag och avser företagens "business situation".

krisländer, trots att en stor osäkerhet fortfarande råder om i första hand Grekland kommer att klara sina åtaganden och stanna kvar i EMU.

Tabell 2: Internationella förutsättningar

Ranking 2011	Sveriges största exportmarknader	och deras BNP-tillväxt:			
		2011	2012	2013	2014
1	Tyskland	3,1	0,8	1,0	1,7
2	Norge	1,5	3,6	1,3	2,3
3	Storbritannien	0,8	-0,3	1,2	2,3
4	USA	1,8	2,2	2,3	2,8
5	Danmark	0,8	-0,2	1,0	2,0
6	Finland	2,7	0,5	0,7	1,1
7	Nederländerna	1,1	-0,4	0,4	1,2
8	Frankrike	1,7	0,0	0,5	1,2
9	Belgien	1,8	-0,3	0,5	1,3
10	Kina	9,2	7,2	8,1	9,1
	Övriga BRIC-länder*:				
	Brasilien	2,7	1,4	4,5	5,1
	Ryssland	4,3	3,4	3,4	4,2
	Indien	7,5	5,6	6,6	7,7
	Euroområdet	1,5	-0,5	0,1	1,1
	EU totalt	1,5	-0,3	0,4	1,5
	Världen	2,9	2,3	2,6	3,5
	Köpkraftsjusterad världs-BNP, 2005-års priser, USD	3,9	3,1	3,4	4,4
	Sveriges exportmarknadstillväxt	6,3	2,6	4,1	6,1
	Råoljepris, USD/fat	111	111	101	106

Källa: Oxford Economics, september 2012.

* BRIC-länderna: Brasilien, Ryssland, Indien, Kina.

2.1 Fortsatt trög återhämtning i USA:s ekonomi

USA:s ekonomi ligger före euroområdet i återhämtningen från finanskrisen, men det går långsammare än normalt, inte minst på arbetsmarknaden. Återhämtningen i USA har nu pågått i tre år. Den senaste recessionen i landet varade i 1,5 år, under 2008 till och med första halvåret 2009, vilken är den längsta recessionen i USA sedan andra världskriget⁴.

Almega räknar med en BNP-tillväxt i USA på lite över 2 procent både i år och nästa år, och en ökning till 2,8 procent 2014. Prognosen bygger på antagandet att USA lyckas undvika budgetstupet, "Fiscal Cliff", det vill säga att USA:s kongress beslutar att tillfälliga skattelättnader inte upphör i början av 2013. Om så inte blir fallet skulle det innebära en kraftig åtstramning via skattehöjningar för hushåll och företag och att USA:s BNP faller kraftigt under nästa år.

Återhämtningen i USA bygger i hög grad på den fortsatt expansiva penningpolitiken. Centralbanken Federal Reserve har utlovat att styrräntan (Federal Funds Target Rate) kommer att ligga kvar på låga 0,25 procent till mitten av 2015, även om konjunkturen förbättras fram till dess. Ytterligare en åtgärd inleddes i september i år då centralbanken började köpa bostadsobligationer i syfte att få ned bolånekostnader, öka konsumentförtroendet och stimulera återhämtningen på bostadsmarknaden.

Trots den relativt stabila, om än tröga, uppräckningen i USA:s ekonomi sedan andra halvan av 2009, har landets arbetsmarknad återhämtat sig i långsam takt efter den historiskt kraftiga nedgången för sysselsättningen under finanskrisen. Arbetslösheten föll till 7,8 procent i september i år, och vi utgår från att den kommer att ligga kvar på den nivån i genomsnitt under nästa år. Att arbetslösheten inte sjunker snabbare hör samman med att främst USA:s exportindustri påverkas av en fortsatt svag utveckling på exportmarknader, som exempelvis i euroområdet. Dessutom har långtidsarbetslösheten stigit i USA, vilket hör samman med ökade matchningsproblem på arbetsmarknaden⁵.

2.2 Kinas tillväxtmotor drar ned på takten

Kina sänkte i våras sitt tillväxtmål för 2012 till 7,5 procent, vilket är det lägsta tillväxtmålet landet haft på 8 år. Det tillväxtmålet ansågs då väldigt blygsamt, och många menade att Kinas produktionsökning i år skulle bli betydligt högre än så. Speciellt med tanke på att utfallet för Kinas tillväxt under åren 2000-2011 landat på betydligt högre nivåer än de tillväxtmål regeringen under dessa år satt upp⁶. Den

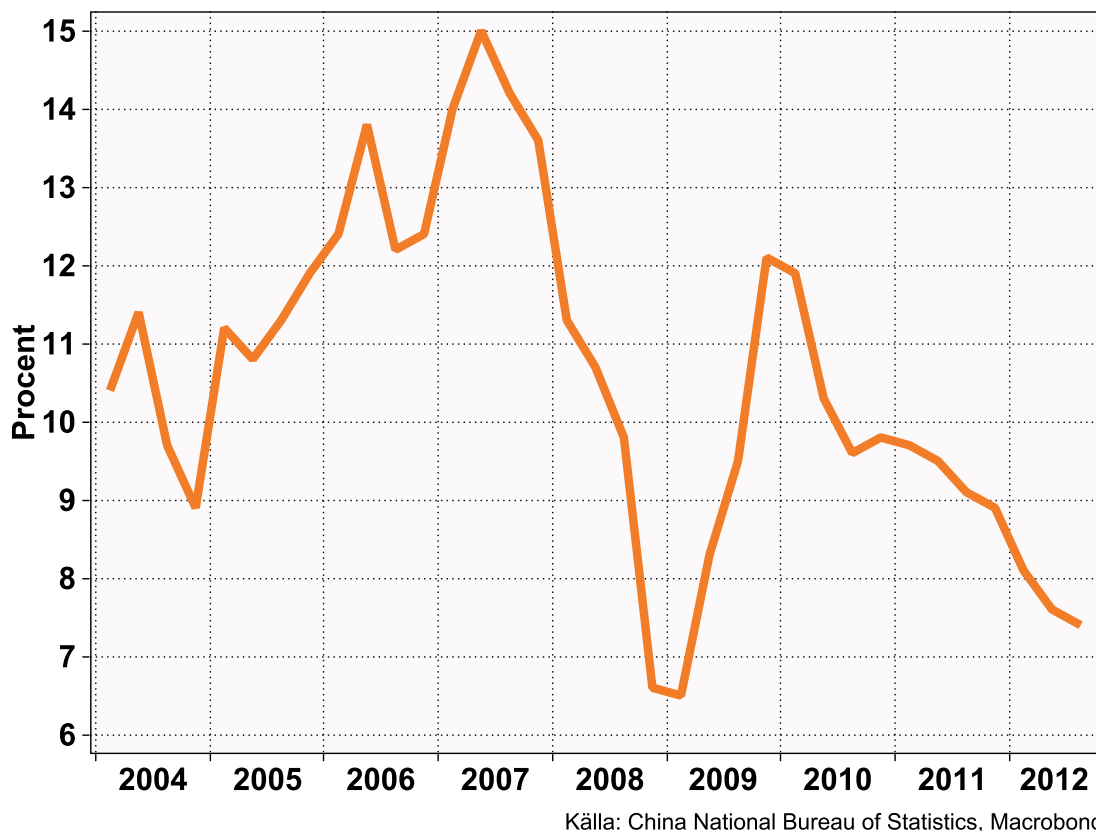
⁴ Perioder av recession i USA, som här definieras som perioder mellan toppar och bottnar för konjunkturen, bestäms i efterhand av National Bureau of Economic Research i USA.

⁵ Se vidare avsnitt 3.2.1 *Miss-match även på USA:s arbetsmarknad* i Almegas konjunkturrapport, 25 april 2012.

⁶ CEIC, National Statistics, Economist Intelligence Unit, se även Almegas Konjunkturrapport *Kompetensbristen alltmer akut*, april 2012.

kinesiska ekonomin bromsade emellertid in markant under början av 2012. Under tredje kvartalet låg tillväxten på 7,4 procent, vilket innebär sju kvartal i rad med minskad tillväxt och den lägsta ökningstakten sedan första kvartalet 2009, se diagram 5.

Diagram 5: Kinas BNP-tillväxt, årlig förändring, fasta priser

Orsaken till inbromsningen i Kina är en kombination av minskad efterfrågan från Europa och USA samt den kinesiska regeringens penningpolitiska åtstramningar under andra halvan av 2011. Kina har nu infört vissa stimulansåtgärder, såsom räntesänkningar, lägre kapitaltäckningskrav samt visst stöd till mindre företag. Det är dock långt ifrån de stora stimulanspaket som sattes in i samband med finanskrisen 2008-2009. En möjlig orsak till de för närvarande något trevande stimulansåtgärderna kan vara det kommande maktskiftet av landets regering i november. Andra orsaker kan vara rädsla för att ytterligare öka landets investeringsberoende, något som skulle kunna försena den strukturella omvandlingen mot ett mer konsumtionsinriktat samhälle. Det vill säga, regeringen håller medvetet igen på stimulanserna för att kunna fortsätta ställa om ekonomin mot en större andel privat konsumtion, vilket väntas ge en mer hållbar utveckling på längre sikt.

Enligt världsbanken förväntas Kinas tillväxttakt gradvis minska, från en takt på 8,5 procent i genomsnitt per år 2011-15 till motsvarande cirka 5 procent per år 2026-2030⁷. Almega räknar med en BNP-tillväxt i Kina på 7,2 procent 2012 och 8,1 procent 2013. Det vill säga vi skriver ner prognosen med 0,8 procentenheter för 2012 jämfört med vår senaste prognos i våras.

Som Almega tidigare nämnt har Kinas betydelse för svensk export ökat under de senaste tio åren, både vad gäller varor och tjänster⁸. Kina är nu Sveriges tionde största exportmarknad för varor och elfte största för tjänster. I september minskade Kinas import med 2,4 procent. I år väntas Kinas import öka med cirka 2 procent, att jämföra med 3 procent 2011. Med tanke på att importtillväxten legat på i snitt cirka 13 procent per år under det senaste decenniet så är ökningen både 2011 och 2012 blygsam. På sikt väntas dock den kinesiska importen åter ta fart. Kinas investeringar i olika välfärdssystem, ökad urbanisering samt strävan efter att öka den inhemska konsumtionen, i kombination med en apprecierande⁹ valuta, talar för en fortsatt ökning av den kinesiska importefterfrågan. Under de närmaste två åren väntas en snabbare ökning av importen med cirka 8 till 9 procent.

Kina importerar mycket råvaror, men landets regering vill också öka importen av högteknologiska produkter. Om den kinesiska regeringen på sikt öppnar upp tjänstesektorn genom att tillåta fler ägarformer än statliga, skulle även tjänsteimporten kunna öka i större omfattning.

⁷ *China 2030, Building a Modern, Harmonious, and Creative High-Income Society*, World Bank, 2012.

⁸ Almegas konjunkturprognos, *Ljuspunkter i höstmörkret*, oktober 2011.

⁹ En appreciering av en valuta innebär att dess värde stiger.

3 Konjunkturutsikter för svensk ekonomi

Almega har höjt prognosen för Sveriges BNP-tillväxt i år, men sänkt prognosen för nästa år. Sveriges BNP bedöms öka med 0,8 procent (1,2 procent rensat för kalendereffekter), och med 1,2 procent 2013, se tabell 1 på sidan 5. Bakom dessa justeringar ligger en starkare utveckling än väntat under första halvåret 2012, men svagare utsikter för resten av året och 2013. Först 2014 räknar vi med en något starkare tillväxt kring 2 procent, förutsatt att återhämtningen på Sveriges viktigaste exportmarknader verkligen inleds under nästa år, vilket skulle förbättra utsikterna för både industri- och tjänsteproduktionen samt utvecklingen på arbetsmarknaden.

I följande avsnitt riktas fokus på utvecklingen i några delar av svensk ekonomi som enligt Almegas bedömning i hög grad påverkar utvecklingen för Sveriges BNP-tillväxt under prognosperioden 2012-2014. Avsnittet fokuserar med andra ord på utvecklingen för tjänsteproduktionen i näringslivet, utrikeshandeln och exportindustrin, investeringar i ekonomin samt hushållens konsumtion.

Medan hushållens konsumtion bedöms bidra mest till BNP-tillväxten under prognosperioden, med 0,9 procentenheter i genomsnitt per år, beräknas offentlig konsumtion bidra relativt lite, med endast 0,2 procentenheter per år. Nettoexporten väntas bidra negativt med en tiondel per år under de kommande två åren, då importen bedöms öka något snabbare än exporten. I ett särskilt avsnitt analyseras sambandet mellan den svenska kronans utveckling och Sveriges export och konkurrenskraft.

Förutom att ökad inhemsk konsumtion och investeringar bidrar till ökad import väntas importen ta mer fart under 2014 i samband med att exportindustrins produktion då väntas öka takten. En ökad andel importerade insatsvaror och tjänster i den svenska produktionen har bidragit till att höja produktionsvärdet i Sverige. Dessa samband förklaras i ett särskilt fördjupningsavsnitt, som beskriver trenden mot ett ökat importinnehåll i den svenska produktionen och dess inverkan på Sveriges konkurrenskraft.

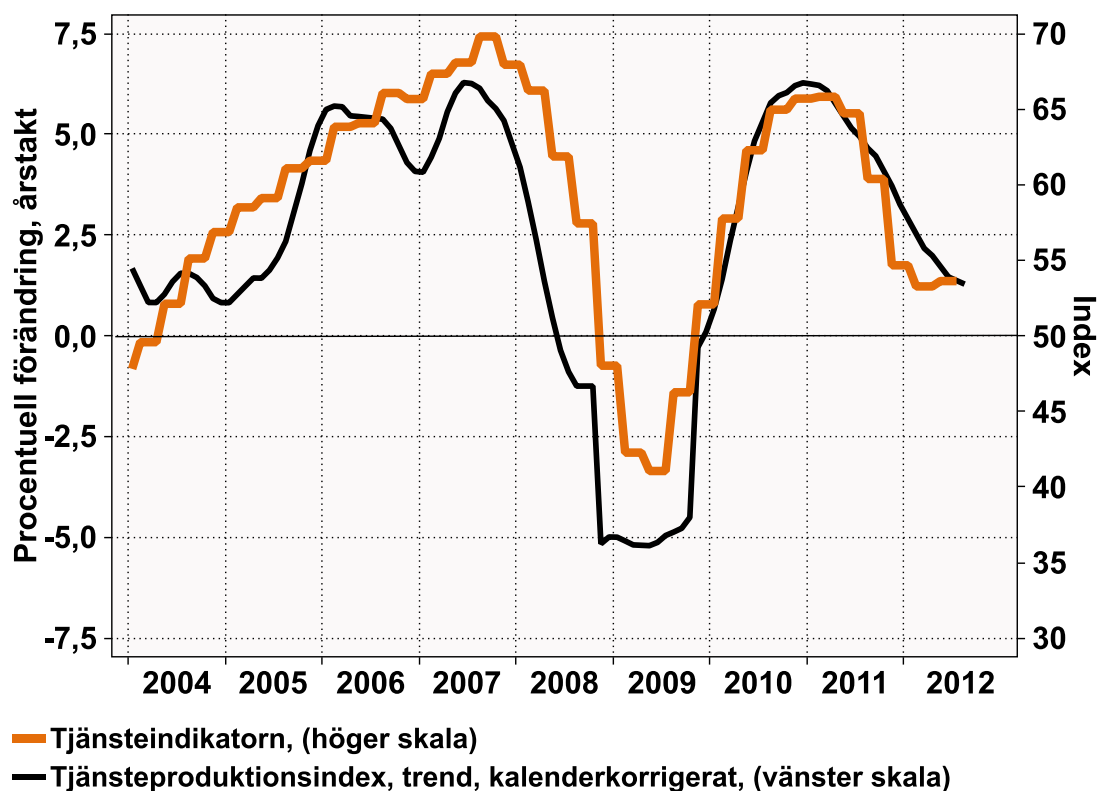
Avslutningsvis sammanfattas Almegas bedömning av utvecklingen på arbetsmarknaden och prognoser för produktivitet utvecklingen i svensk ekonomi.

3.1 Dämpad tillväxt i tjänstesektorn

De senaste månadssiffrorna för tjänsteproduktionen, som nu finns till och med augusti, har visat en nedåtgående trend, det vill säga avtagande tillväxttakt som inleddes under 2011. Det är också vad Almegas tjänsteindikator visar, se diagram 6.

Almega räknar med att produktionen i den privata tjänstesektorn i år kommer att landa på en ökning med 1,7 procent från förra årets produktionsnivå. Trots att vi räknar med en fortsatt avtagande tillväxt under andra halvåret blir helårssiffran hygglig tack vare den relativt starka tillväxten på 2,4 procent under första halvåret. Nästa år räknar Almega med att tillväxten ligger kvar på en måttlig takt i den privata tjänstesektorn, 1,5 procent.

Diagram 6: Tjänsteproduktionsindex och Almegas tjänsteindikator

Källa: Almega, SCB, Macrobond.

Bakom helårssiffran för i år skiljer sig utvecklingen markant mellan vissa tjänstebanscher. Hälso- och sjukvård samt omsorg sticker ut med den högsta tillväxten inom tjänstesektorn hittills i år, nära 8 procent, se tabell 3. Men även inom hälso- och sjukvård samt omsorg märktes en avmattning i augusti. Almegas bedömning är att den

politiska diskussionen om villkoren för välfärdsföretagen skapar en osäkerhet som får företagen att tveka att nyanställa. Kommunernas upphandling av exempelvis äldreomsorg ökar inte heller i samma takt som under tidigare år.

Datakonsultbranschens tillväxt har visat fortsatt styrka hittills i år, 7 procent till och med augusti. Efterfrågan bland datakonsulter hålls bland annat uppe tack vare fortsatt hög efterfrågan från främst offentlig sektor samt att företagen outsourcar alltfler IT-tjänster i lågkonjunktur.

En klar avmattning av tillväxten märks för övrigt i flera branscher, exempelvis inom företagstjänster, som är den bransch som bidragit mest till den ökade sysselsättningen inom tjänstesektorn under de två senaste åren, med en ökning på 52 000 fler sysselsatta. Almega förutspår en fortsatt inbromsning för större delen av tjänstesektorn i år, och inte minst för de tungt vägande företagstjänsterna, som sysselsätter omkring en halv miljon personer.

Tabell 3: Produktionstillväxt i tjänstesektorn, procentuell förändring

Ranking efter tillväxttakt hittills i år	Augusti 2012/ augusti 2011	Januari- augusti 2012
Hälsa- och sjukvård, omsorg	3,3	7,9
Datakonsultverksamhet o.d.	7,8	7,0
Utbildningsväsendet	10,6	5,8
Företagstjänster	-1,2	5,5
Uthyrnings-, samt resetjänster	1,1	3,2
Hotell och restaurangverksamhet	3,0	3,2
Telekommunikation	1,2	2,7
Kultur, nöje och fritid	2,2	1,9
Detaljhandel	1,3	1,5
Partihandel	-0,8	0,7
Fastighetsverksamhet	4,5	-0,1
Transport och magasinering	-1,0	-1,8
Motorhandel	-5,4	-2,8
Privat tjänstesektor totalt	1,2	2,0

Anm. Fasta priser och kalenderkorrigerade siffror.

Källa: SCB, tjänsteproduktionsindex, 5 oktober 2012.

3.2 Hushållen håller i pengarna

Dystrare signaler om en vikande konjunktur för såväl tjänstesektorn som industrin, ligger sannolikt bakom att en stigande andel av de svenska hushållen, nära 60 procent senast i oktober, räknar med att arbetslösheten kommer att stiga under de närmaste 12 månaderna¹⁰. Hushållens syn på svensk ekonomi är nu också mer pessimistisk än normalt, och även här ökar andelen som tror på en försämring under de närmaste 12 månaderna, enligt den senaste barometern från Konjunkturinstitutet. Vanligen brukar ökad pessimism bland hushållen leda till att de blir mer återhållsamma i sin konsumtion. Det märks inte minst inom motorhandeln, som minskat med nära 3 procent hittills i år, se tabell 3. BIL Sweden räknar med 35 000 färre nyregistreringar av personbilar i år jämfört med förra året, då hushållen drar ned på sina köp av nya bilar medan försäljningen till företag är relativt stark¹¹.

Almega räknar visserligen med att hushållens realinkomster kommer att öka, med 1,9 procent i år, och med 2 procent nästa år, men vi bedömer att hushållen väljer att spara en stor del av inkomstökningen. Sparandet i förhållande till inkomsterna, det vill säga hushållens sparkvot, bedöms stiga något och överstiga 10 procent både i år och under de närmaste två åren, se tabell 1 på sidan 5. Almega räknar med att ökningstakten i hushållens konsumtion blir svagare i år och nästa år jämfört med förra året då den låg på 2,1 procent. Ändå är det hushållens konsumtion som bidrar mest till Sveriges BNP-tillväxt under prognosperioden, se vidare sidan 14. Övriga delar av ekonomin utvecklas alltså ännu svagare än hushållens konsumtion under de närmaste två åren enligt Almegas bedömning.

3.3 Näringslivet håller igen på investeringar

Den svaga tillväxten samt osäkerheten om konjunkturutvecklingen i omvärlden gör att investeringsplanerna inom näringslivet också är återhållsamma. Almega antar även att investeringarna hämmas av ökade svårigheter, särskilt för mindre företag, att få lån från banker till följd av EU:s nya krav på höjd kapitaltäckningsgrad.

Almega räknar nu med en nedväxling av investeringstakten inom tjänstesektorn, från en ökning med drygt 10 procent förra året till en ökning i år med 2,5 procent, se tabell 4.

¹⁰ Enligt hushållens inköpsplaner, KI-barometern, Konjunkturinstitutet, oktober 2012.

¹¹ Se *Bilkonjunktturen*, oktober 2012, BIL Sweden.

Tabell 4: Fasta bruttoinvesteringar i Sverige

	Mdr kronor	Fasta priser, procentuell förändring		
		2011	2012	2013
Gruv- och tillverkningsindustrin	81,1	11,4	0,0	3,0
Byggindustri	25,9	5,7	-4,5	2,0
Tjänsteproducenter	362,5	10,4	2,5	3,5
Offentliga myndigheter	111,5	0,5	3,0	-3,0
Efter typ av investeringar:				
Maskininvesteringar	188,8	4,6	4,0	1,5
Bostadsinvesteringar	130,2	14,5	-6,0	3,0
Övriga bygginvesteringar	169,2	5,6	7,5	3,0
Bygginvesteringar totalt	299,4	5,5	1,6	3,0
Övrigt	157,8	1,7	1,2	1,2
Totala fasta bruttoinvesteringar	646,0	6,7	3,1	2,2

Källa: SCB, nationalräkenskaperna, Almega.

Industrin hade i maj justerat ned sina investeringsplaner ytterligare jämfört med början av året, enligt SCB:s investeringsenkät¹², som nu indikerar oförändrad investeringsnivå inom industrin i år jämfört med förra året. Därför har Almega också justerat ned prognosen för industrin i år till oförändrade investeringar jämfört med förra året, se tabell 4. (Almegas prognos i april låg på en ökning med 2 procent för industrin).

Byggindustrins investeringar samt bostadsinvesteringarna beräknas falla i år och öka svagt under nästa år, se tabell 4. I år har främst privata investeringar inom energi- och transportsektorn ökat. Nästa år väntas dock tillväxttakten för denna typ av investeringar dämpas till följd av minskade investeringar inom post och tele samt avtagande energisatsningar, enligt Byggindustrierna¹³. De satsningar på infrastruktur som aviserats i regeringens höstbudget väntas inte få genomslag på investeringstakten under de närmaste två åren. Anslagen för infrastruktur minskar till och med under nästa år.

Almegas prognos för Sveriges totala fasta bruttoinvesteringar visar nu en längre period med svag utveckling för investeringarna och att återhämtningen kan komma först under år 2014. Almegas prognos visar då en uppgång med 3,2 procent, efter en ökning med enbart drygt 2 procent under nästa år.

De totala bruttoinvesteringarnas kraftiga nedgång med 15,5 procent år 2009 kommer att ta tid att hämta tillbaka. En uppåtgående trend för investeringarna bröts av finanskrisen. Historiskt svaga industriinvesteringar under flera år innan finanskrisen och det kraftiga raset för investeringarna inom samtliga sektorer under krisen, väcker frågan om när Sverige ska lyckas återhämta samt förnya den produktionskapacitet som behövs för att kunna höja Sveriges potentiella tillväxt, det vill säga den nivå på produktionen som

¹² Se Investeringsenkäten, SCB, 22 maj 2012.

¹³ Se *Byggkonjunkturen*, 17 oktober 2012, Sveriges Byggindustrier.

skulle kunna uppnås om vi hade fullt resursutnyttjande med befintliga produktionsfaktorer. Den svaga utvecklingen för investeringarna som Almega förutspår de närmaste åren talar för att det blir en långt utdragen process.

Almega har under de senaste åren varnat för att Sveriges försämrade produktivitetsutveckling inte enbart berott på finanskrisen, utan att orsaken även varit för låga investeringar under en längre period, inte minst i forskning och utveckling och alltför begränsade åtgärder för att öka tillgången på högkvalificerad arbetskraft. Almega har i flera rapporter pekat på olika förklaringar till de senaste årens försämring av produktiviteten i Sverige, också relativt konkurrentländer¹⁴. Nedtryckta investeringar inom näringslivet under en följd av år återspeglas nu i en betydligt svagare produktivitetstillväxt under de närmaste åren, enligt Almegas bedömning, se vidare avsnitt 3.10.

3.4 Fortsatt svag exportutveckling

Almega räknar med att Sveriges export i år ligger kvar på samma nivå som förra året. Under 2011 steg exporten med cirka 7 procent, men i år har uppgången avbrutits helt av den svagare efterfrågan på flertalet av Sveriges största exportmarknader.

Importen till EU minskade under årets andra kvartal, något som får stor inverkan på den svenska exporten eftersom över hälften av den går till EU-länder. Enligt SCB minskade industrins orderingång från exportmarknaderna på årsbasis med 7,5 procent i augusti¹⁵.

Almegas prognos för exporten ligger kvar på samma nivå som vår förra bedömning från i våras, det vill säga oförändrad export i år jämfört med 2011. Exporten av varor och tjänster ökade med 1,6 procent under första kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal förra året, medan den under andra kvartalet visade nolltillväxt. Almegas prognos innebär därmed att exporten minskar under andra halvåret.

Sveriges exportmarknadstillväxt väntas ligga på lite drygt 2,5 procent 2012 jämfört med drygt 6 procent under 2011. Sveriges export har ökat långsammare än marknadstillväxten under det senaste decenniet, vilket även väntas bli fallet under 2012. Det är varuexporten som för närvarande drar ned exporten totalt. Den väntas till och med falla under 2012 medan tjänsteexporten väntas växa med nästan 2 procent. Almega räknar med att övriga affärstjänster, där bland annat merchanting¹⁶ ingår, fortsätter att hålla tjänsteexporten uppe. Under 2013 väntas både varu- och tjänsteexporten öka och sammantaget hamna på en tillväxttakt på cirka 2 procent.

¹⁴ Se exempelvis *Tjänstenäringsarnas roll för den ekonomiska tillväxten*, Fredrik Bergström WSP och Lena Hagman Almega, september 2010.

¹⁵ Industrins leverans- och orderläge, SCB, september 2012.

¹⁶ Merchanting räknas som tjänsteexport, men utgörs av svenska företags intäkter från produktion utomlands och försäljning av varor i utlandet.

KI-barometern pekar på att tillverkningsindustrins exportorderingång minskat under årets andra och tredje kvartal.¹⁷ Jämfört med motsvarande period förra året har exportorderingången fallit sedan oktober förra året, enligt SCB:s månadsstatistik. SCB:s månatliga leverans och orderstatistik har visat sig vara en bra konjunkturindikator (se faktaruta på sidan 21).

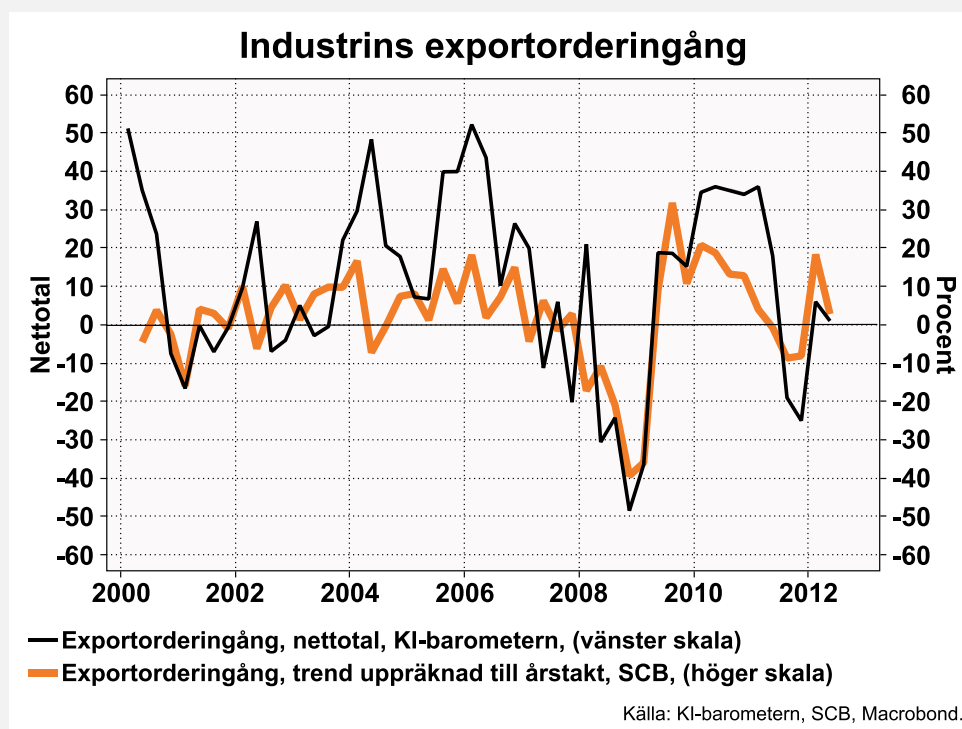
Förutom den starkare svenska kronan, (se sidan 22), har även skuldproblematiken i euroområdet en fortsatt negativ inverkan på exportefterfrågan på viktiga marknader för svensk export, något som även under de närmsta åren väntas ha en hämmande effekt på exporten. Tyskland är Sveriges största varuexportmarknad och sjätte största tjänsteexportmarknad. Det faktum att Tysklands tillväxt nu bromsar in får också stor inverkan på den svenska exporten. I år väntas den tyska BNP-tillväxten hamna på 0,8 procent jämfört med 3,1 procent förra året.

¹⁷ KI-barometern, oktober 2012

Faktaruta: Jämförelse av konjunkturindikatorer för industrins exportordergång

SCB gjorde 2004 en analys av olika indikatorer för industrins ordergång (*Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv, första kvartalet 2004*). En viktig uppgift för konjunkturindikatorer är att kunna förutsäga vändpunkter i konjunkturen. För att ta reda på vilken indikator som är mest ledande jämfördes SCB:s månatliga leverans- och orderstatistik med ordergången enligt konjunkturbarometern (KB). Det visade sig då att vändpunkterna i SCB:s statistik låg ett eller flera kvartal före KB:s. Det vill säga, det visade sig att utfallet för orderutvecklingen var en bättre ledande indikator än KB. En förklaring till att indikatorerna skiljer sig åt är att respondenterna är olika. Uppgifterna till SCB:s månadsstatistik lämnas av ekonomifunktionen i företaget och grundas på bokföringsuppgifter, medan KB besvaras av företrädare för företagsledningen. Då konjunkturen vänder nedåt tenderar företagen att hålla kvar vid en mer optimistisk syn på utvecklingen, medan svaren från ekonomifunktionerna mer svart på vitt visar det faktiska utfallet som oftast fångat vändpunkterna snabbare.

Almega har gjort en uppföljning av den här analysen och det visar sig att sambanden kvarstår även efter 2004. Det vill säga, den månatliga orderstatistiken ligger normalt före KB med att indikera vändpunkter för industrins ordergång, särskilt då ordergången vänder nedåt. Speciellt utmärkande blir det under den senaste konjunkturförsvagningen 2010, då vändpunkten för SCB:s månadsstatistik låg 4 kvartal före KB, se diagram nedan.

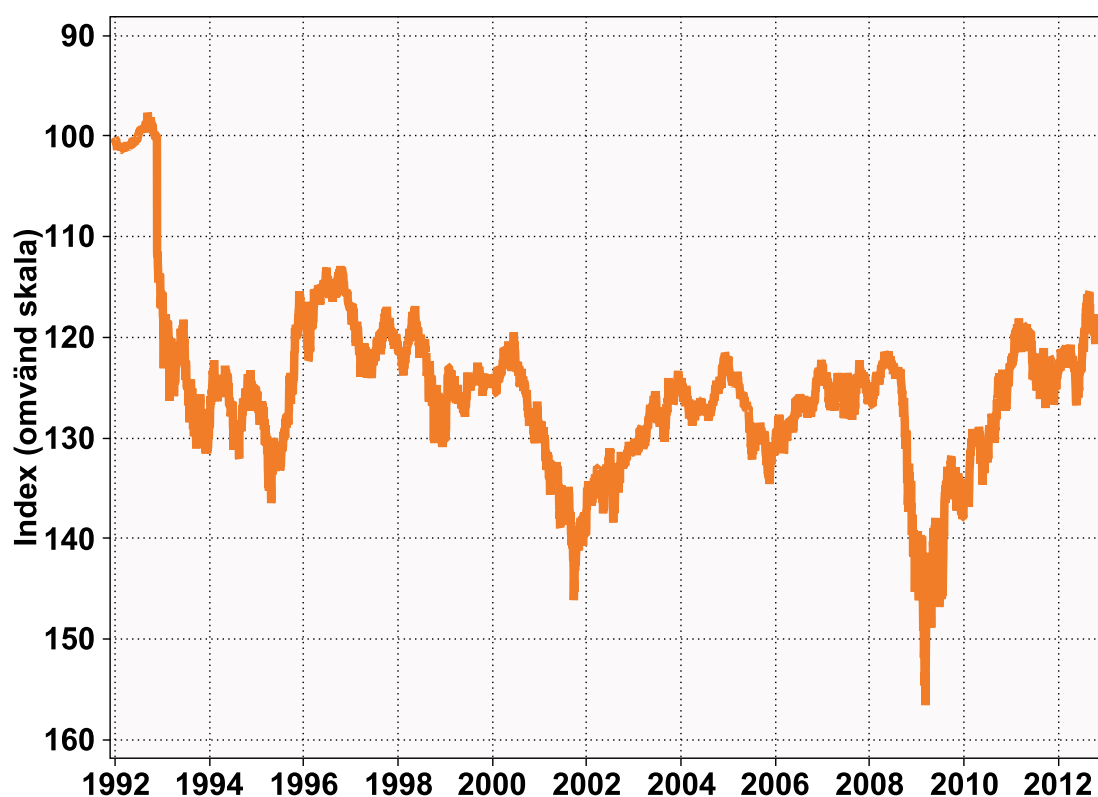

Not: För att göra de två tidsserierna, KB och SCB:s månadsstatistik jämförbara, har det senare först räknats om till kvartal och sedan beräknats som förändringen från närmast föregående kvartal uppräknat till årstakt. Det gör att man fångar in även det senaste kvartalets förändring jämfört med föregående kvartal i SCB-statistiken. SCB:s tidsserie är rensad för säsongvariationer samt för tillfälliga störningar.

3.5 Tjänsteinnehållet i exporten allt viktigare

Även om den svenska kronan har försvagats något under den senaste tiden så har den sedan maj i år stärkts rejält och är nu på den starkaste nivån sedan 1996, se diagram 7. Enligt riksbankens TCW-index, vilken mäter kronans värde mot en korg av andra valutor, hade den svenska kronan i mitten av oktober stärkts med cirka 5,5 procent jämfört i maj. Mot euron och dollarn hade den svenska kronan i mitten av oktober stärkts med 4 respektive 8 procent sedan början av maj i år.

Diagram 7: Kronkursutveckling, TCW-index¹⁸, Sverige 1992-2012

Källa: Riksbanken, Macrobond

¹⁸ TCW-index står för Total Competitiveness Weights-index och mäter den svenska kronans värde gentemot en korg av valutor efter deras betydelse som konkurrentvalutor på exportmarknaden. Konkurrentvikterna för varje lands valuta är beräknade av Internationella valutafonden, IMF. När TCW-index stiger innebär det att kronan försvagas gentemot konkurrentvalutorna, som exempelvis under 2008-2009, se diagram 7. Observera den omvända skalan. TCW-index har den 18 november 1992 som startdatum då index är lika med 100.

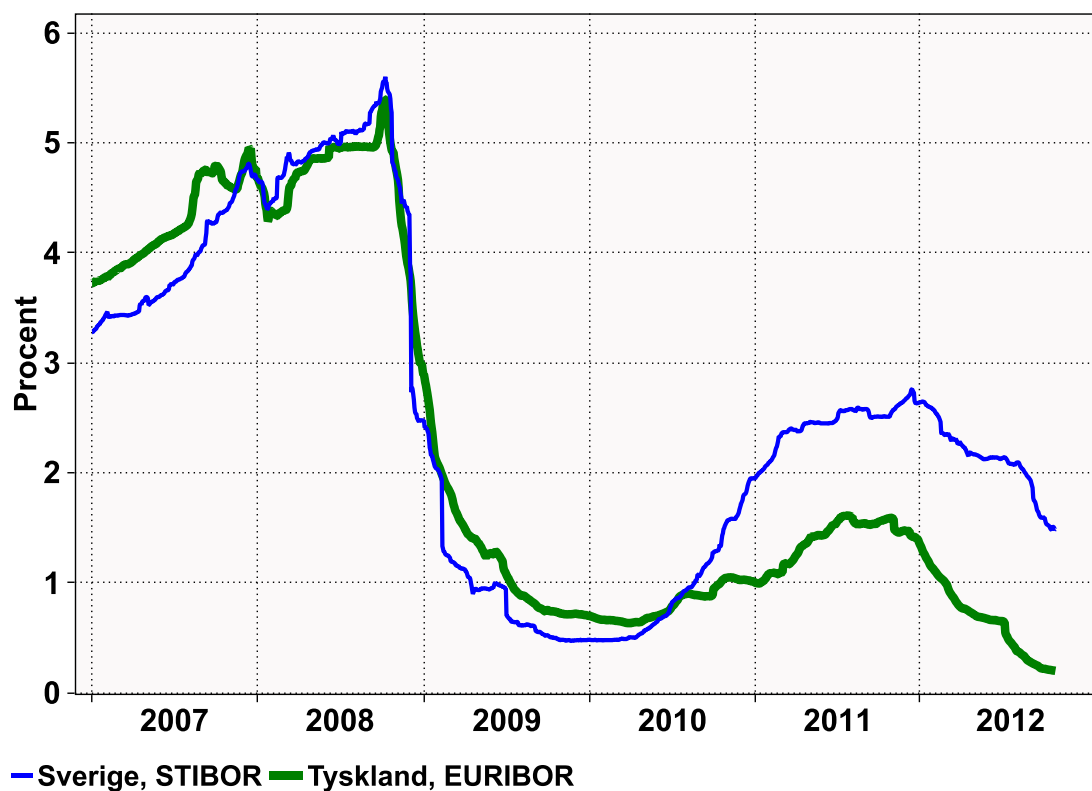
Orsakerna till kronförstärkningen kan vara flera. En förklaring är den i nuläget relativt starka svenska ekonomin. Svenska statsobligationer ses som attraktiva tack vare Sveriges relativt goda statsfinanser och låga statsskuld (33 procent av BNP 2011), vilket märks genom att andelen utländska placerare som handlar svenska statsobligationer stigit.¹⁹ Det vill säga, investerare ser den svenska ekonomin som en så kallad säker hamn, något som ökar kapitalinflödet och bidrar till att stärka kronan. Sedan krisen 2008 finns det allt färre länder med högsta kreditvillkor för investerare att välja mellan, vilket ökar efterfrågan på den svenska kronan eftersom Sverige har högsta kreditbetyg.

Ytterligare en orsak till kronförstärkningen är att penningpolitiken i omvärlden är mer expansiv än den svenska. Riksbankens styrränta ligger högre än exempelvis både den europeiska och den amerikanska centralbankens styrräntor. Allt annat lika betyder det att kronan stärks mot euron och dollarn, då en högre styrränta i Sverige medför en ökad efterfrågan på att placera i kronor. En räntedifferens mot omvärlden leder alltså normalt till en starkare krona. Det faktum att den faktiska dagslåneräntan mellan banker i euroländerna i dag ligger under den europeiska centralbankens refinansieringsränta, som nu ligger på 0,75 procent, gör att räntedifferensen gentemot Sverige blir än högre, se diagram 8. Tittar man på de 10-åriga statsobligationsräntorna sticker däremot Sverige inte ut med högre ränta än många andra länder. Tyskland ligger på samma nivå och USA har till och med en något högre långränta. Att den svenska långräntan är så låg är en effekt av de ökade placeringarna i svenska statsobligationer.

Den reala räntan på statsobligationer i Sverige är dock högre på grund av att vi har en lägre inflation än i både euroområdet, USA och Storbritannien. Det förklarar också varför den svenska kronan stärks i jämförelse med till exempel USA-dollar och brittiska pundet. De amerikanska och brittiska obligationsräntorna är på grund av den högre inflationen negativa, vilket gör placeringar i dessa valutor mindre attraktiva, vilket i sin tur bidrar till att försvaga dem.

¹⁹ Enligt SCB var andelen utländskt ägande av svenska statsobligationer första kvartalet 2011 ungefär 35 procent medan det i augusti 2012 var runt 50 procent.

Diagram 8: Interbankkräntan i Sverige samt euroområdet, 3-månadersränta

Källa: Macrobond.

3.6 Svag krona – allt mindre effekt på Sveriges marknadsandelar

Flera tidigare konjunkturrapporter från Almega²⁰ har visat att sambandet mellan Sveriges relativa exportpris²¹ och Sveriges exportmarknadsandel blivit betydligt svagare under 2000-talet, jämfört med tidigare decennier. Sveriges exportpris relativt konkurrentländerna har visat en nedåtgående trend under de senaste tio åren samtidigt som Sveriges exportmarknadsandel minskat, se diagram 9.

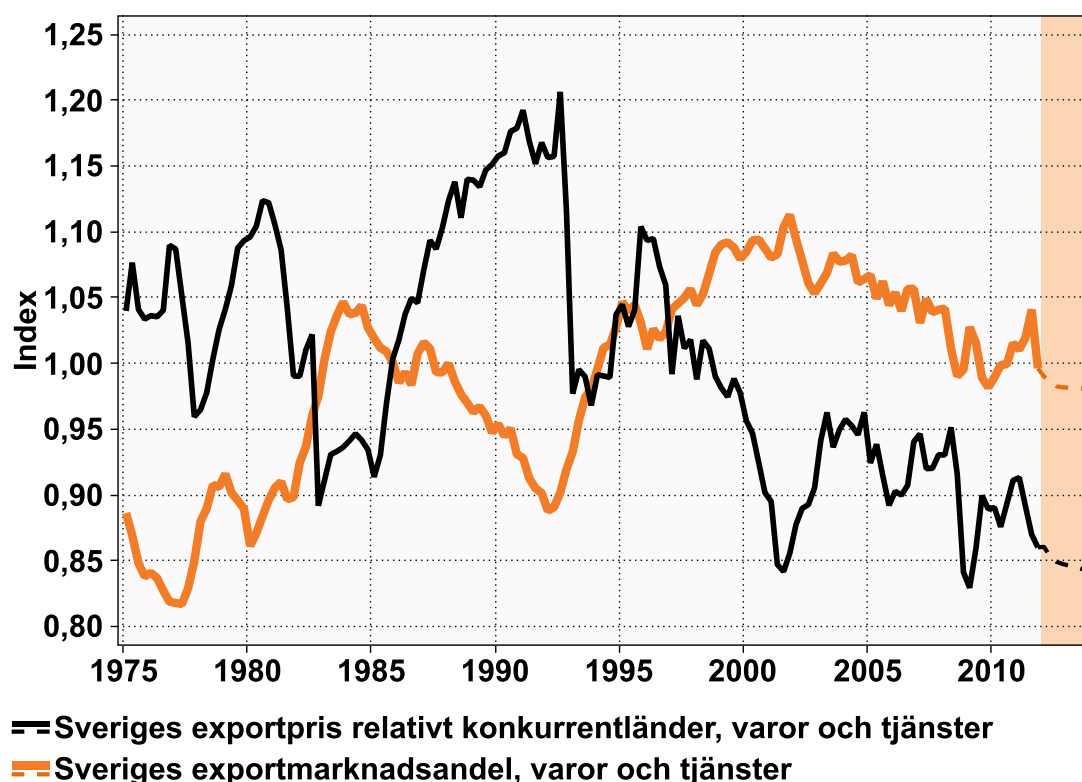
Mellan åren 1975 och 2005 rådde däremot ett starkt negativt samband mellan exportmarknadsandelen och relativpriset, medan det efter 2005 råder ett starkt positivt samband. Det vill säga, när relativpriset har fallit så har även marknadsandelen gjort detsamma. Fallande relativt exportpris leder alltså inte längre automatiskt till högre exportmarknadsandelar. Därmed bidrar inte heller en svagare kronkurs relativt

²⁰ Almegas konjunkturprognoser *Återhämtning på halvfart*, 19 april 2010; *Ur finanskrisens järngrepp*, 6 april 2009.

²¹ Det relativa exportpriset visar utvecklingen för ett lands exportpris i förhållande till ett sammanvägt exportpris för Sveriges konkurrentländer på exportmarknaden.

konkurrentländernas valutor automatiskt till stigande marknadsandelar, eftersom förändringar i kronkursen normalt påverkar det relativa exportpriset. Andra faktorer än kronans värde i förhållande till våra konkurrentvalutor ser ut att ha fått ökad betydelse för exportens utveckling under senare år. Fortfarande har dock kronans utveckling betydelse för exportföretagens konkurrenskraft, särskilt för råvaru- och basindustrier, se avsnitt 3.9 sidan 29. Sveriges exportmarknadsandel visar en fallande trend från år 2000 fram till och med 2011, och enligt OECD:s prognoser väntas den negativa trenden hålla i sig även i år och nästa år, se diagram 9.

Diagram 9: Sveriges exportmarknadsandel (varor och tjänster) samt relativa exportpris 1975-2013

Källa: OECD, Macrobond

Det kan finnas flera olika förklaringar till att exportmarknadsandelen minskat trots ett fallande exportpris relativt konkurrentländerna. Att Sveriges export utsätts för hårdare konkurrens från nya länder som vinner marknadsandelar på Sveriges exportmarknader är en, en sämre produktivitet utveckling relativt konkurrentländer en annan. Sedan 2007 har produktiviteten i Sveriges näringsliv visat en betydligt svagare utveckling än tidigare. Almega räknar med att produktiviteten i genomsnitt kommer att öka med endast 1,6 procent per år inom näringslivet under 2012-2014, att jämföra med den starka ökningen på 3,6 procent i genomsnitt per år under perioden 1995-2006, se avsnitt 3.10 sid. 34-39.

Sveriges sammansättning av exporten, med en relativt stor andel teknikprodukter, var dessutom ogynnsam under raset i efterfrågan på denna typ av produkter under de senaste årens finanskris, särskilt under 2008-2009. Detta har inverkat negativt på Sveriges exportutveckling, trots en kraftig försvagning av kronan under samma period.

Varuexporten utgör cirka 70 procent av Sveriges totala export och verkstadsprodukter, vilka utgör nästan hälften av varuexporten, drabbades extra hårt av minskad efterfrågan under finanskrisen. Efter en återhämtning under 2010 har orderingången till verkstadsindustrin åter försämrats. I augusti sjönk exportorderingången för verkstadsindustrin med 18,6 procent jämfört med augusti 2011²², och flera branscher har stora problem. Även skogsindustrin har drabbats av en nedgång i exporten och den starka kronan pressar ner lönsamheten för branschen²³. Riksbankens företagsundersökning bekräftar också den här utvecklingen, det vill säga, att växelkursen i kombination med otillräcklig efterfrågan är ett stort problem för många exportföretag. Många av dessa planerar därför stora rationaliseringar och kostnadsbesparingar²⁴.

Tittar man på marknadsandelen för svensk tjänsteexport så har den en positivare utveckling än motsvarande för enbart varor, vilket innebär att den gynnsammare utvecklingen för tjänsteexporten drar upp den totala marknadsandelsutvecklingen för varor och tjänster. Det vill säga, mycket tyder på att ett ökat tjänsteinnehåll i exporten blir en allt viktigare konkurrensfaktor. Kunskapsintensiva tjänster och tjänsteerbjudanden kopplade till varuförsäljning får allt större betydelse. I tjänsteexporten ingår även merchanting, vilket till stor del utgörs av ett fåtal stora multinationella företags intäkter från försäljning av varor utomlands. Det är viktigt att poängtera att varu- och tjänsteexporten blir alltmer sammanlänkad och att varuexporten får ett allt större tjänsteinnehåll, samtidigt som tjänsteexporten allt oftare innehåller även varor.

3.7 Tjänsteexporten ökar

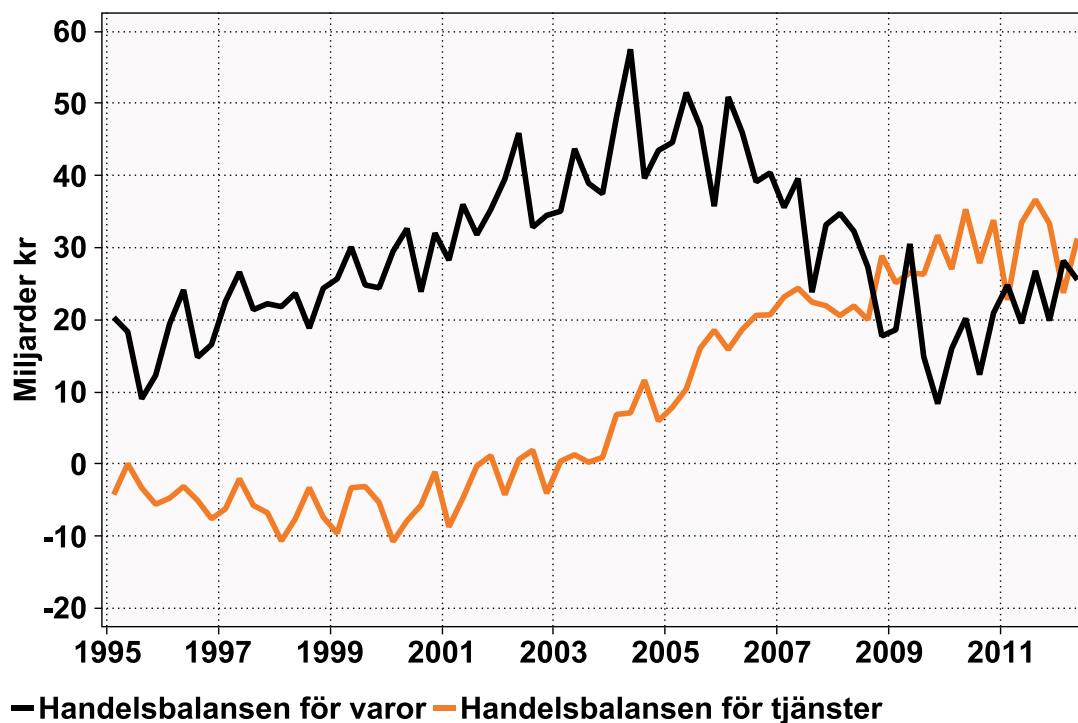
Den svenska tjänsteexporten har ökat kraftigt under de senaste tio åren och utgjorde 2011 30 procent av Sveriges totala export, att jämföra med drygt 20 procent år 2000. Sverige är sedan 2002 nettoexportör av tjänster, det vill säga exporten av tjänster är större än importen. Från och med andra kvartalet 2009 började dessutom överskottet i handelsbalansen för tjänster överstiga överskottet i handelsbalansen för varor. Totalt sett har den svenska tjänsteexporten mer än fördubblats i värde sedan år 2000 och uppgick 2011 till nästan 500 miljarder kronor.

²² SCB, Industrins order- och leveransstatistik.

²³ Skogsindustriernas kvartalsrapport, *Så går det för skogsindustrin*, september 2012.

²⁴ Riksbankens företagsundersökning, september 2012.

Diagram 10: Tjänste- och varuhandelsbalans, Sverige 1995-2012, kvartal

Källa: SCB (Nationalräkenskaperna) Macrobond.

Sveriges tjänsteexport består till nästan 40 procent av övriga affärstjänster, medan resor och transporter utgör 18 respektive 15 procent. Data- och informationstjänster utgör 12 procent och licenser och royalties 8 procent. Den största posten, affärstjänster, innehåller olika tjänster såsom merchanting, tekniska tjänster, juridiska tjänster och FoU. Snabbast tillväxt har skett inom exporten av data- och informationstjänster som mer än fyrdubblats under de senaste tio åren.

Merchanting räknas som tjänsteexport och utgörs av svenska företags intäkter från utländsk produktion och försäljning av varor i utlandet. Merchanting utgjorde 2011 hela 13 procent av tjänsteexporten²⁵.

3.8 Exceptionellt läge – Stark krona, svag konjunktur

Under den senaste tiden har Sverige haft både en starkare krona och en allt svagare konjunktur. Samtidigt som kronan stärkts har konjunkturer försvagats och efterfrågan

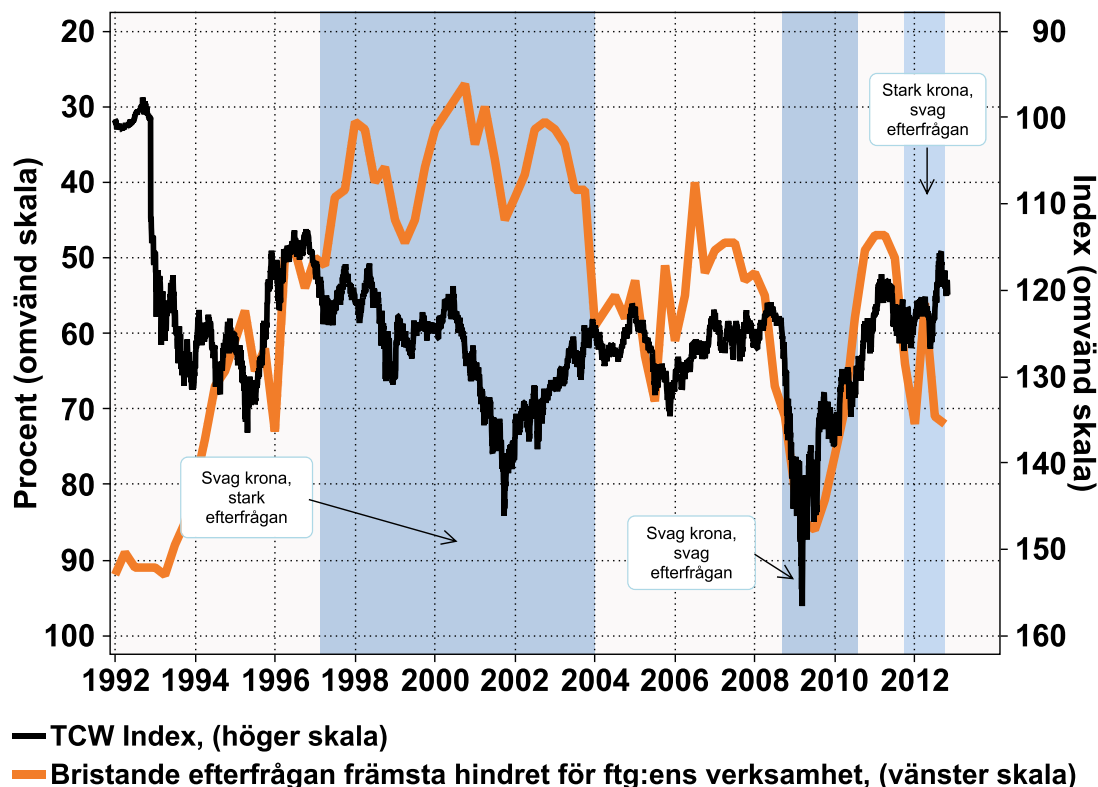
²⁵ Läs mer om merchanting i Almegas konjunkturprognos, maj 2011.

på företagens varor och tjänster minskat. Denna kombination är mycket ovanlig och har inte förekommit efter det att kronan släpptes fri 1992, se diagram 11. Normalt sett brukar kronan tappa i värde när konjunkturen vänder ner. Detta inträffade både under lågkonjunkturen i början av 2000-talet och under den senaste finanskrisen. Men denna gång ser det alltså annorlunda ut. Det vill säga, kronan är starkare samtidigt som vi är inne i en försvagning av konjunkturen. Denna kombination talar för att exportföretagen får det ännu svårare att upprätthålla lönsamheten. Med en svag efterfrågan på exportmarknaderna blir det ännu svårare att konkurrera om relativpriserna stiger, varför exportföretagen sannolikt försöker undvika en sådan utveckling genom att hålla nere sina priser.

Samtidigt som en starkare krona innebär minskade intäkter räknat i svenska kronor (när företagen tar betalt i utländsk valuta) tvingas företagen dra ned sina exportpriser räknat i kronor för att upprätthålla sina relativpriser. Detta leder till minskade vinstmarginaler och pressar ner företagens lönsamhet. Företagen kommer sannolikt att tvingas skära i sina kostnader, till exempel genom att dra ned på personal, vilket redan börjat ske inom exportindustrin.

Även om en stark krona leder till att importen av insatsvaror i produktionen blir billigare, så blir det alltså lägre intäkter för de svenska företagen (i kronor räknat) när de tar betalt för sin export i utländsk valuta. En kronförstärkning på kort sikt behöver inte påverka intäkterna så länge affärerna valutasäkrats, men en bestående starkare kronkurs kan väntas slå mot exportindustrin med viss fördröjning och drabba sysselsättningen i dessa branscher. Speciellt hårt drabbas de svenska råvaru- och basindustrierna eftersom de har relativt mindre andel importerade insatsprodukter. Importandelen är olika stor i olika branscher. De som har relativt stora importandelar drabbas i mindre grad av en kronförstärkning än de med mindre importandelar, se vidare avsnitt 3.9. Råvaru- och basindustrierna är dessutom mer styrda av att följa världsmarknadspriserna på sina varor och tvingas sänka sina kostnader för att upprätthålla sin lönsamhet när kronan stärks. Även på den svenska marknaden blir konkurrensen hårdare eftersom importerade varor och tjänster blir billigare då kronan stärks.

Diagram: 11 Stark krona - svag konjunktur, TCW-index samt efterfrågan för företagen, Sverige 1992-2012

Källa: Riksbanken, KI-barometern, Macrobond

Almega räknar med att kronan kommer vara fortsatt stark gentemot euron under resten av året samt även under 2013 och att SEK/EUR i snitt kommer att ligga på omkring 8,40 kronor per euro. Mot dollarn väntas den genomsnittliga kursen SEK/USD ligga kvar kring 6,80 kronor per dollar i genomsnitt nästa år.

3.9 Fördjupning: Ökad andel import i svensk produktion

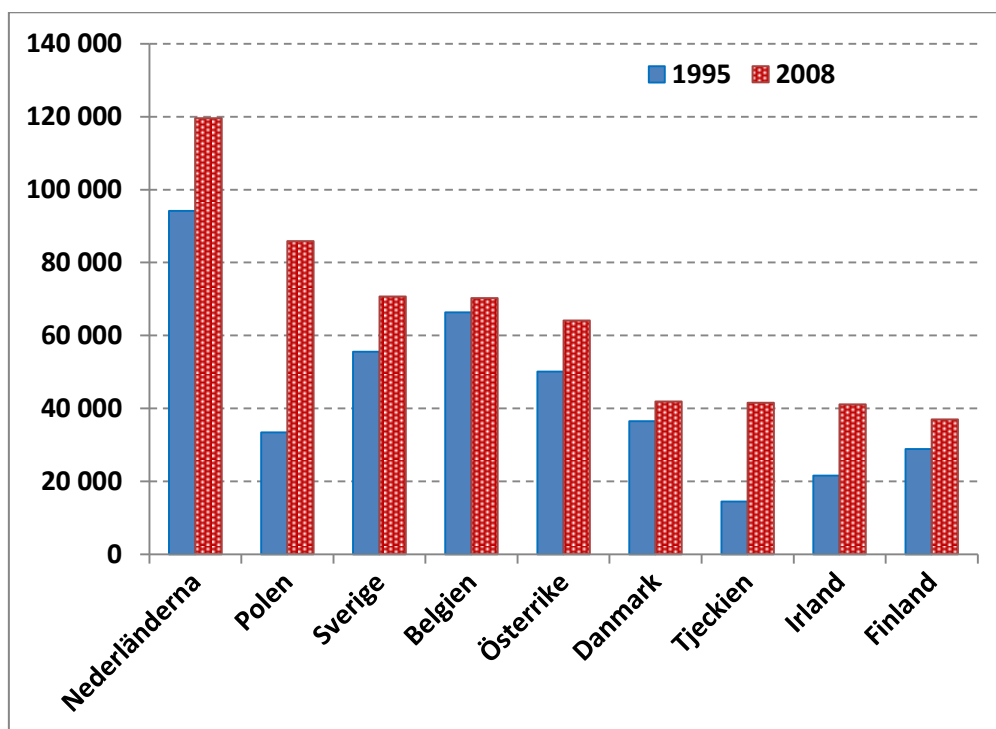
Importerade varor och tjänster har fått allt större betydelse i den svenska produktionen. Det gäller såväl inom tjänste- som varuproduktionen. Användningen av importerade varor och tjänster som insats i produktionen av produkter har alltså fått ökad betydelse. Det innebär också att Sveriges export av varor och tjänster baseras på ett ökat importinnehåll. Denna utveckling speglar den ökade specialiseringen av produktion i världen, ökad offshoring²⁶ och ökad utrikeshandel.

²⁶ Begreppet offshoring syftar här på att företag förlägger produktionsverksamhet utomlands.

Importen av insatsprodukter härrör inte enbart från utländska producenter utan också i hög grad av import från egna dotterbolag i omvärlden. Produktionen blir alltmer fragmenterad på olika enheter i världen. Slutprodukterna härrör från en lång kedja av produktion av olika komponenter och tjänster från olika delar av världen som sammantaget bildar begreppet ”globala värdekedjor”.

De globala värdekedjorna har genererat ökade inkomster för företagen i olika länder genom att produktionen blivit alltmer specialiserad, effektiv och därmed höjt förädlingsvärdet. Det gäller för flertalet länder, även Sverige, men i olika grad, vilket beräknats med hjälp av globala input-output-data²⁷, se diagram 12.

Diagram 12: Tillverkningsindustrins förädlingsvärde som bygger på globala värdekedjor, år 1995 och 2008, miljoner US dollar (1995-års priser)

Källa: EU-projektet WIOD, Groningen Growth and Development Centre, Groningens universitet, Nederländerna.

För Sveriges del gynnar de ökade inkomsterna från de globala värdekedjorna i högre grad kunskapsintensiv tjänsteproduktion i Sverige jämfört med produktion som använder lågkvalificerad arbetskraft.²⁸ Det hör samman med exportindustrins inriktning

²⁷ Dessa input-output-data har samlats in och analyserats inom ett projekt finansierat av EU-kommissionen, se vidare www.wiod.org

²⁸ Enligt resultat från EU-projektet WIOD.

mot ett ökat kunskapsintensivt tjänsteinnehåll i både produktionsprocessen och i de produkter som produceras. Därmed gynnar det jobbtillväxten inom kunskapsintensiva tjänstebranscher i Sverige. EU:s forskning²⁹ på området har visat att den globala fragmenteringen av produktionen har gynnat efterfrågan på högutbildad arbetskraft, som spelat en allt viktigare roll i produktionen, både för produktutveckling och produktionsprocesser i den alltmer högteknologiska och kunskapsintensiva produktionen.

Även i produktionsenheterna ute i världen som är kopplade till den slutliga produktionen i Sverige genereras främst högkvalificerade jobb. En viktig notering är att de ökade inkomsterna för tillverkningsindustrin i Sverige, tack vare dess globala värdekedjor, genererat jobb inom tjänstesektorn under perioden 1995-2008 – medan sysselsättningen inom industrin minskade³⁰. Det speglar den ökade integrationen mellan industrins och tjänstesektorns produktion i Sverige.

Tillverkningsindustrin i Sverige är huvudsakligen inriktad mot exportmarknader och är därmed i hög grad beroende av efterfrågan från omvärlden. Ett led i detta exportberoende är att efterfrågan från utlandet driver tillverkningsindustrin mot ökad användning av globala värdekedjor. Med andra ord ställer efterfrågan från utlandet krav på ökad specialisering via produktionsenheter ute i världen, som ett led i att möta efterfrågan och upprätthålla konkurrenskraften på exportmarknaderna.

Det ökade tjänsteinnehållet i produktionen har lett till att en uppdelning av produktionen på vara och tjänst blivit alltmer irrelevant. Det ökade tjänsteinnehållet består i hög grad av immateriella investeringar i sådant som forskning och utveckling, design, logistik, finansiella tjänster, utveckling av varumärke med mera. Det vill säga investeringar i områden som utgör tjänsteproduktion, och som blivit avgörande för företagens internationella konkurrenskraft.

Sveriges ekonomi har alltså blivit än mer beroende av utrikeshandeln för både sin produktion, inhemska konsumtion och sina investeringar. Specialiseringen, med det ökade importinnehållet, har höjt förädlingsvärdet i produktionen, och varit en förutsättning för den fortsatta utvecklingen av produkter och konkurrenskraften. Under de senaste decennierna har Sveriges import och export som andel av BNP ökat betydligt. Räknat från år 1995 till och med 2011 har importandelen ökat från 33 procent till 44 procent, och exportandelen från 40 procent till 50 procent.

Sedan 1995 har användningen av importerade varor och tjänster som andel av inhemsk efterfrågan totalt, det vill säga för både användning i produktionen som insatsprodukter och konsumtion, investeringar och export, ökat inom samtliga delar av svensk ekonomi. Importandelarna är högst inom IT- samt högteknologisk industri och lägst inom

²⁹ Inom EU-projektet WIOD.

³⁰ EU-projektet WIOD, Groningen Growth and Development Centre, universitetet i Groningen, Nederländerna. Gaaitzen de Vries presentation vid SCB:s konferens i Saltsjöbaden, oktober 2012.

tjänstesektorn totalt, det vill säga då även offentlig sektor inkluderas³¹. Importandelarna inom vissa tjänstebranscher är ändå relativt hög, särskilt inom transporter, inte minst för flygbolag, se tabell 5.

Tabell 5: Importinnehållet³² i några tjänstebranscher i Sverige år 2008, andel av produktionen i respektive bransch, procent

Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	17,9
Landtransporter inklusive järnvägstransporter	18,2
Sjötransport	45,1
Lufttransport	53,3
Magasinering och stödtjänster till transport	27,0
Förlagsverksamhet	22,3
Film-, video- och TV-programverksamhet m.m., planering och sändning av program	23,8
Telekommunikation	29,5
Dataprogrammering, datakonsultverksamhet o.d., informationstjänster	19,2
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	7,8
Fastighetsverksamhet	9,5
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet, konsulttjänster till företag	14,4
Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet	20,7
Reklam och marknadsundersökning	21,4
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	19,8
Uthyrning och leasing	24,0
Arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	12,7
Resebyrå- och researrangörsverksamhet	29,6
Säkerhets- och bevakningsverksamhet, Fastighetsservice m.m., kontorstjänster m.m.	14,9
Utbildning	6,5
Hälso- och sjukvård	10,7
Vård och omsorg med boende, samt öppna sociala insatser	3,9
Kultur, nöje och fritid	10,9
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	19,8

Källa: SCB, input-output-data för år 2008, enligt nya näringsgrensindelningen SNI 2007.

Det samlade importinnehållet i produktionen i olika branscher och sektorer visas i tabell 5 och 6. Tabellerna summerar alltså både importinnehållet i de insatsprodukter som köps in från underleverantörer i Sverige samt den direkta importen av insatsprodukter från utlandet. Denna statistik, det vill säga input-output-data, finns hittills fram till och med år 2008 för Sverige. Trenden med ökat importinnehåll i produktionen har sannolikt fortsatt även efter 2008. De senaste årens finanskris kan till och med ha intensifierat

³¹ Se *Global value chains within a Input and Output framework – The case of Sweden*, SCB, avdelningen för ekonomisk statistik, Andreas Poldahl, preliminär version, oktober 2012.

³² Importinnehållet i tabellen inkluderar både den direkta importen av insatsprodukter till respektive bransch samt den indirekta importen i de insatsprodukter som köps in från underleverantörer i Sverige.

specialiseringen och ökat företagens outsourcing, som ett led i att effektivisera produktionen och klara konkurrenskraften under både innevarande och kommande lågkonjunkturer.

Tabell 6: Importinnehållet i några sektorer i svensk produktion 1995-2008
Andel av produktionen i respektive sektor, procent³³

	1995	2000	2005	2008
ICT-industri (informations- och kommunikationsteknologi)	36,5	37,6	34,8	48,2
Högteknologisk industri	33,3	39,2	37,6	46,3
Lågteknologisk industri	28,0	33,3	39,3	31,8
Tillverkningsindustri totalt	32,3	36,7	39,6	43,0
Tjänstesektorn totalt (inklusive offentlig sektor)	12,2	14,1	14,7	16,5
Hela Sveriges ekonomi	20,0	22,9	24,0	25,5

Källa: SCB, input-output-data, nationalräkenskaperna. Uppgifterna för åren 1995-2005 bygger på den gamla näringsgrensindelningen sni 2002 och OECD:s definitioner av ICT-, hög- samt lågteknologisk industri. Uppgifterna för 2008 bygger på nya sni 2007. Dessutom har grupperingen av branscherna år 2008 gjorts på grundval av FoU-intensiteten. Därför är uppgifterna för 2008 inte fullt jämförbara med de tidigare åren.

Mot bakgrund av det ökade importinnehållet i svensk produktion har en kronförstärkning fått allt mindre negativt genomslag på exportföretags konkurrenskraft i sektorer där importandelarna ökat. (En kronförstärkning innebär att priset på importerade insatsprodukter faller, vilket i viss grad kan kompensera för att exportpriset i svenska kronor stiger då kronan stärks. Minskade kostnader för importerade insatsprodukter underlättar med andra ord för företag att hålla nere exportpriset).

Skillnader mellan sektorer importandelar kvarstår emellertid och för vissa branscher med relativt mindre importinnehåll kan en kronförstärkning fortfarande få relativt kraftiga effekter då det normalt leder till att exportpriset relativt konkurrentländerna stiger. Det är stor skillnad på genomslaget av en kronförstärkning för exempelvis trävaruindustrin, som har en total importandel på 24 procent jämfört med dator- och elektronikbranschen, som har dubbelt så stor importandel av insatsprodukter i sin produktion³⁴.

Även om importandelarna är jämförelsevis lägre i lågteknologisk eller råvarubaserad industri har de ökat även inom dessa industrier sedan 1990-talet. Detta innebär att även denna typ av industri i ökad grad baseras på globala produktionskedjor i samband med ökad specialisering av produktionsprocesserna, vilket i sin tur vilar på allt högre teknologi och tjänsteinnehåll.

³³ I IT-branschen ingår här branscherna enligt näringsgrensindelningen sni 2002: 30, 32 och 33. I högteknologisk industri ingår här sni 2002: 24, 29-33 och 35. I lågteknologisk industri ingår här sni 2002: 15-23 och 36-37. Se vidare information från www.scb.se om vad som ingår i respektive snikod.

³⁴ Uppgifter hämtade från SCB:s senaste input-output-data för år 2008.

3.10 Ökad arbetslöshet och svag produktivitetsökning

Under första halvåret har sysselsättningen inom tjänstesektorn hållit sig uppe bättre än väntat, men det förklaras av en positiv utveckling i ett fåtal branscher som varit mindre konjunkturkänsliga, såsom hälso- och sjukvård, omsorg, samt restaurangbranschen. Tack vare momssänkningen i början av året för den sistnämnda branschen skapades utrymme för att öka personalstyrkan i kombination med en prissänkning på restaurangtjänster totalt sett. Däremot började antalet sysselsatta inom den tungt vägande branschen företagstjänster minska under andra kvartalet. Det hör sannolikt samman med minskad efterfrågan från industrin, men kan även bero på att företag som ändå behöver öka antalet anställda fått allt svårare att hitta rätt kompetens på arbetsmarknaden. Det ser ut att ta allt längre tid för företagen inom företagstjänster att hitta den kompetens de söker, eftersom flera branscher inom denna sektor fortfarande rapporterar att de behöver öka antalet anställda³⁵.

Tabell 7: Antal sysselsatta, samt förändring per år, tusental

	Antal sysselsatta, tusental				
	2010	2010	2011	2012	2013
Varubranscher	1067	5	22	-11	-9
Industri	619	-5	7	-17	-10
Byggbranschen	301	8	15	5	2
Tjänstebranscher	2049	60	68	10	-5
Stat	233	1	3	4	0
Kommuner	1054	-11	5	6	-1
Hushållens idéella organisationer	107	0	2	2	0
Totalt	4510	55	100	11	-15

Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Almega.

Anm. Observera att samtliga varubranscher inte redovisas separat i tabellen.

Trots att Almega räknar med närmast oförändrad sysselsättning inom den privata tjänstesektorn under andra halvåret 2012, ökar antalet sysselsatta med cirka 10 000 i år jämfört med förra året tack vare uppgången under första halvåret. Däremot räknar Almega med fallande sysselsättning inom tjänstesektorn under nästa år, mot bakgrund av fortsatt lågkonjunktur, pressad lönsamhet och svag pris- samt produktivitetstillväxt.

³⁵ Se Almegas tjänsteindikator för tredje kvartalet 2012 som kan hämtas från www.almega.se

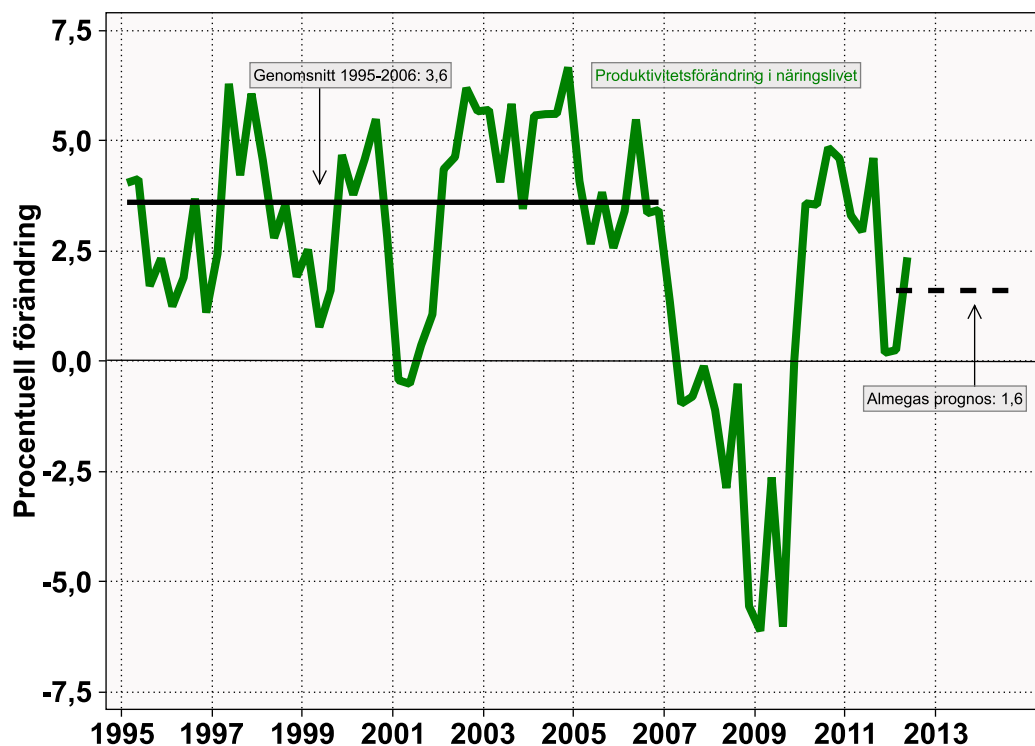
Industrin ligger före tjänstesektorn med personalneddragningar, då den sedan förra året drabbats av svagare efterfrågan från viktiga exportmarknader. Tjänsteproducenter drabbas normalt senare av en inbromsning för exportindustrin. Utvecklingen inom tjänstesektorn beror också på i vilken mån övriga sektorer lyckas hålla uppe efterfrågan på tjänster, vilket i sin tur kan bero på flera faktorer. En förklaring kan vara ökade krav på effektiviseringar inom företag med ökad specialisering på kärnverksamhet som leder till ökad outsourcing av tjänsteproduktion. Andra förklaringar till att efterfrågan på tjänster hålls uppe kan vara stimulanser av konsumtion och investeringar från penning- och/eller finanspolitiken.

Under det närmaste året utgår Almega från begränsade effekter av både penning- och finanspolitiken på sysselsättningen, och att den svaga konjunkturen kommer att leda till att sysselsättningen minskar, med totalt 15 000 jobb nästa år, se tabell 7. Arbetslösheten beräknas i år stiga till i genomsnitt 7,7 procent av arbetskraften och ytterligare, till 8,1 procent nästa år.

Med den fallande produktionen för industrin och den allt svagare tillväxten för tjänstesektorn, i kombination med att sysselsättningen hållits uppe inom tjänstesektorn, räknar Almega med en svag produktivitetsökning inom näringslivet i år och även nästa år, se diagram 13 samt tabell 8. Dessutom kan brist på den kompetens som företagen söker bidra till den svagare produktivitetstillväxten. En ytterligare förklaring kan vara de låga investeringsnivåerna under de senaste åren, som innebär att forskning och utveckling, satsningar på ny teknik och ersättning av föråldrade produktionssystem med mera, utvecklats långsammare och därmed bidrar i mindre grad till ökad produktivitet.

Inte ens under första halvåret i år kan tillväxttakten för produktiviteten betecknas som stark i ett historiskt perspektiv, varken inom industrin eller inom tjänstesektorn. I genomsnitt beräknas produktiviteten öka med endast 1,6 procent per år inom näringslivet under 2012-2014, att jämföra med den starka ökningen på 3,6 procent i genomsnitt per år under perioden 1995-2006, se diagram 13.

Diagram 13: Produktivitetsförändring i näringslivet, procent

Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Almega.

Almega räknar med att även kunskapsintensiva branscher, främst inom företagstjänster, kommer dra ned på personal under nästa år, vilket redan inträffat i år. Trots dessa neddragningar av personal väntas ändå produktivitetstillväxten bli svag även nästa år. Inom tjänstesektorn beror nämligen produktivitsutvecklingen i hög grad på arbetskraftens bidrag till produktiviteten, ofta i form av hög kompetens och hög nivå på kunskapsinnehållet i tjänsterna. Neddragningar av personal inom exempelvis företagstjänster innebär normalt minskad produktionskapacitet och kan innebära att kompetens försvinner som medför en försämring av produktivitetstillväxten. De neddragningar Almega räknar med under nästa år hör samman med en anpassning till den svagare konjunkturen och pressad lönsamhet.

Eftersom tjänstesektorn i stort väntas möta fortsatt svagare efterfrågan med fortsatt prispress en längre tid framöver, kommer tjänsteföretag sannolikt inte behålla personal i samma utsträckning som de gjorde under de första åren av finanskrisen, då efterfrågan återhämtades relativt snabbt för tjänstesektorn tack vare inhemska stimulanser från både penning- och finanspolitiken.

Tabell 8: Produktivitetstillväxten³⁶ i svensk ekonomi, procentuell förändring

	2009	2010	2011	Prognoser:		
				2012	2013	2014
Totala produktionen (BNP)	-2,4	3,6	1,7	1,0	1,5	1,6
Näringslivet	-3,7	4,2	2,7	1,2	1,8	1,8
Varuproducenter	-8,0	14,6	3,8	1,7	2,4	
Tillverkningsindustrin	-10,2	24,2	4,3	1,5	3,5	
Byggindustrin	-5,2	2,1	6,4	4,8	0,8	
Tjänsteproducenter	-1,7	-1,0	2,1	0,9	1,5	
Parti- och detaljhandel	-2,2	2,3	2,9			
Transport och magasinering	-5,4	-0,8	4,0			
Hotell och restaurang	-6,0	-7,8	-4,2			
Information och kommunikation	1,6	6,0	7,5			
Kreditinstitut och försäkringsbolag	5,7	-0,4	-1,6			
Företagstjänster	-1,7	1,5	4,6			
Utbildning, hälso- och sjukvård m.m.	0,3	-2,2	0,0			

Källa: SCB (nationalräkenskaperna) samt prognoser från Almega.

Almeas prognos för enbart den privata tjänstesektorn visar en tillväxttakt för produktiviteten på endast 1,2 procent i genomsnitt för i år och nästa år, vilket kan jämföras med tillväxttakten under den långa perioden 1995-2006 på i genomsnitt 2,4 procent per år, som inkluderar perioder med både låg och högkonjunktur, se diagram 14.

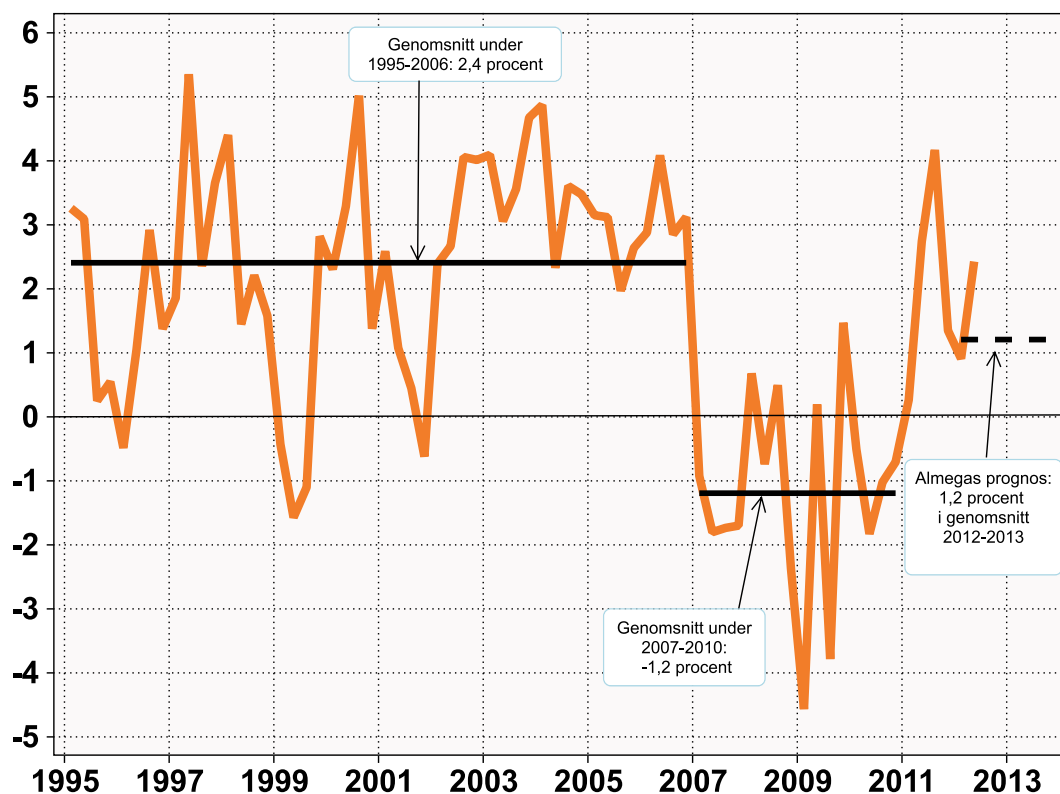
Under de första finanskrisåren 2007-2010 utvecklades produktiviteten exceptionellt dåligt. Under perioden 2007-2010 minskade produktiviteten inom den privata tjänstesektorn med i genomsnitt 1,2 procent per år, se diagram 14. För att lyckas återhämta den starkare produktivitetstillväxten som rådde innan finanskrisen behöver matchningen mellan företagens efterfrågan på olika kompetenser och utbudet av dessa på arbetsmarknaden förbättras. Denna matchning har försämrats under det senaste decenniet, vilket åskådliggörs av den så kallade Beveridgekurvan, se diagram 15.

Dessutom har forskning visat att en stor andel av Sveriges tidigare så starka produktivitetstillväxt förklarats av immateriella investeringar, såsom i forskning och utveckling, organisationsförbättringar, design, marknadsföring med mera³⁷. Ett uppsving för denna typ av investeringar i Sverige behövs för att återvinna en hög produktivitetstillväxt och konkurrenskraft.

³⁶ Produktivitetstillväxten mäts här som förändringen av förädlingsvärdet i fasta priser dividerad med förändringen av antalet arbetade timmar. Utvecklingen för förädlingsvärdet och arbetade timmar är kalenderkorrigerade.

³⁷ Se *Can Investment in Intangibles Explain the Swedish Productivity Boom in the 1990s?* Harald Edquist, IFN, september 2009 samt *Intangible Investment and the Swedish Manufacturing and Service Sector Paradox*, Harald Edquist, IFN, februari 2011.

Diagram 14: Den privata tjänstesektorns produktivetsförändring, procent

Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Macrobond.

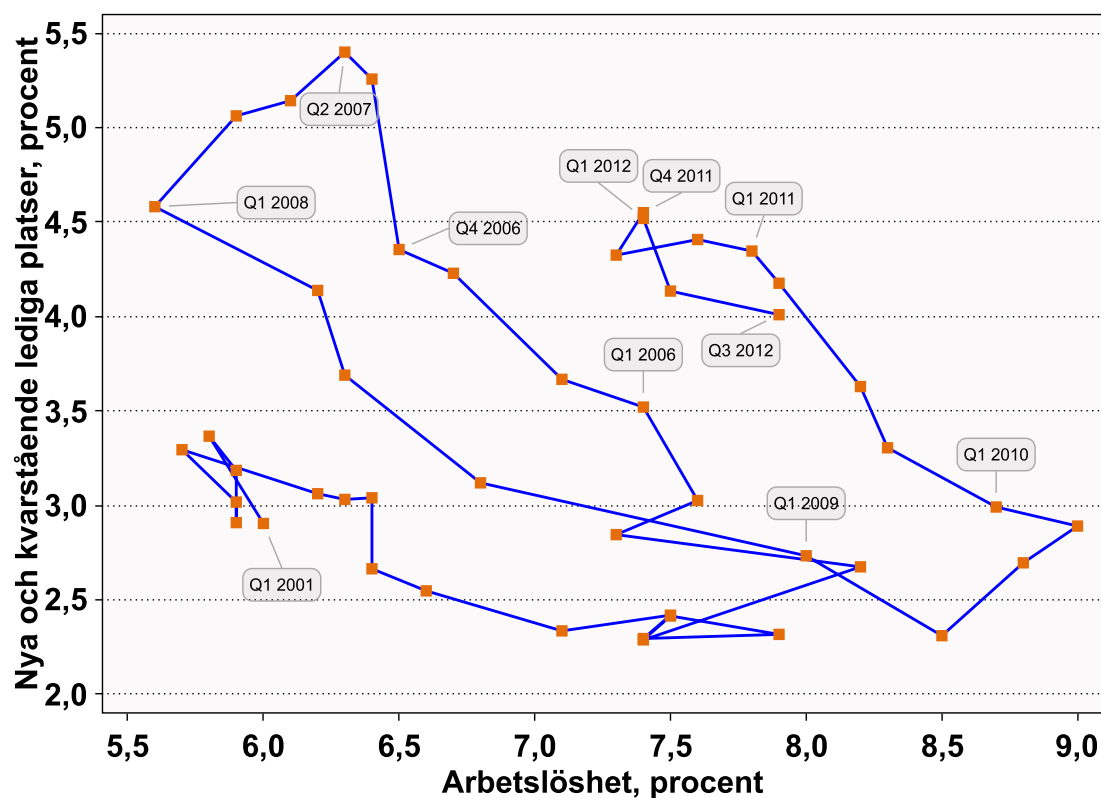
Sveriges Beveridgekurva, som illustrerar sambandet mellan andelen arbetslösa av arbetskraften respektive andelen lediga jobb, visar att för en given mängd lediga platser har arbetslösheten skiftat till en högre nivå än tidigare, vilket tyder på att en mindre andel av de arbetslösa i Sverige kan fylla de lediga platserna, se diagram 15. Exempelvis låg andelen lediga platser av arbetskraften under fjärde kvartalet förra året på ungefär samma nivå som fjärde kvartalet år 2006, men andelen arbetslösa var ungefär en hel procentenhet högre i slutet på förra året jämfört med slutet på 2006, se diagram 15.

Andelen nya och kvarstående lediga platser som andel av arbetskraften nådde sin senaste topp första kvartalet i år. Därefter har andelen lediga platser fallit och arbetslösheten ökat, vilket speglar försämringen på arbetsmarknaden i år. Under tredje kvartalet uppgick arbetslösheten som andel av arbetskraften till 7,8 procent enligt säsongrensade data för åldrarna 16-64 år.

Efter sommaren finns fler tecken på fortsatt försämring på arbetsmarknaden, då antalet varsel om uppsägning ökat. Antalet personer som var berörda av varsel om uppsägning i september uppgick till drygt 7000, vilket är en ökning med cirka 2800 personer jämfört

med motsvarande månad förra året. Ökningen i antal varslade personer märks främst inom verkstadsindustri och byggverksamhet, men även inom handeln samt uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster³⁸.

Diagram 15: Sveriges Beveridgekurva³⁹

Källa: Arbetsförmedlingen, SCB, Macrobond.

³⁸ Se Arbetsförmedlingens statistik om inkomna varsel för september 2012 respektive 2011.

³⁹ Beveridgekurvan visar sambandet mellan arbetslösheten och andelen lediga jobb av arbetskraften. En försämrad matchning på arbetsmarknaden syns i Beveridgekurvan om den skiftar till höger, det vill säga för en given mängd lediga platser har arbetslösheten skiftat till en högre nivå än tidigare – vilket tyder på att en mindre andel av de arbetslösa kan fylla de lediga platserna.